

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

KONFERENCIJOS „ISTORINĖS ATMINTIES POLITIKA: REIKIA NACIONALINIO SUSITARIMO“ REZOLIUCIJA	3
LR AMBASADORIUS APLANKĖ LENKIJOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ – „Aušros“ inf.	5
MININT BALTŲ VIENYBĖS DIENĄ – Elena Jurkūnienė	7
NUO SENŲJŲ TRAKŲ IKI SEINŲ	7
ŠIUKŠLĖS. MES VIS DAR NEIŠMOKOME RŪŠIUOTI ATLIEKŲ – Jurgita Stankauskaitė	17

SPORTAS

PUNSKO LICĖJAUS KREPŠINIO KOMANDŲ LAIMĖJIMAI – Vaiva Vaicekauskaitė	8
--	---

MŪSŲ INTERVIU

AUDĖJA VERONIKA – Božena Bobinienė	9
---	---

KULINARIJOS PAVELDAS

MŪSŲ KRAŠTO KULINARIJOS TURTAI – Rasa Žukauskienė	14
--	----

PAŽINKIME LIETUVĄ

ISTORIJŲ VINGIAI: NUO GRIKIŲ IKI CEMENTO – Lilija Valatkienė	19
---	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

TĖTIS – Liudvikas Taliunevičius	22
--	----

KALBOS KERTELĖ

MOKYKLOJĖ – Birutė Burdinaitė-Ołow	24
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Majoras Donatas Mazurkevičius Seinuose (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)

Šiaurės pašvaistė (Tomo Bernecko nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23

tel. (+48) 87 5161 416

www.e-ausra.pl

ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija

16-500 Sejny, ul. Wileńska 9

tel. / faks. (+48) 87 5162 125

VYR. REDAKTORĖ Irena Gasperavičiūtė

REDAKCIJOS SEKRETORĖ Alicija Krakauskienė

STILISTĖ, KOREKTORĖ Birutė Burdinaitė-Ołow

TECHN. REDAKTORĖ Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTĖS: Jurgita Stankauskaitė,

Rasa Žukauskienė, Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuė.

Numeris pasirašytas spaudai 2024-10-15

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA**

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI

**DZIAŁALNOŚĆ ZMIERZAJĄCA DO OCHRONY,
ZACHOWANIA I ROZWOJU TOŻSAMOŚCI
KULTUROWEJ LITEWSKIEJ MNIEJSZOŚCI**

**Wydanie dwutygodnika "Aušra"
i kwartalnika dla dzieci
mniejszości litewskiej "Aušrelė"**

DOFINANSOWANIE
406 000 zł

CAŁKOWITA WARTOŚĆ
445 080 zł

DATA PODPISANIA UMOWY
04-03-2024 r.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidinyje reiškiamo tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Projektą „*Lenkijos lietuvių gyvenimo atspindžiai*“ iš dalies finansuoja Medijų rėmimo fondas (gauta parama projektui – 10000 eurų).

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Artėjant rinkimams į Lietuvos Respublikos Seimą ir besiklausant kandidatų debatų priėjau prie išvados, kad svarbiausias žmogaus gebėjimas yra mokėti analitiškai ir kritiškai mąstyti bei vertinti išgirstą ar perskaitytą tekstą. Gyvendami demokratinėje santvarkoje, kad išsirinkume norimą valdžią, turime ne tik klausytis, kas sakoma, bet ir pasidomėti daugiau partijomis, žmonėmis, kurie kandiduoja, kad netaptume objektu memo, kur vilkas aiškina avių bandai: „Kai mane išrinksite, tapsiu vegetaru!“ Tačiau ar atsiradus išmaniajam intelektui žmogus turės motyvaciją ugdyti analitinį mąstymą, ateitis parodys. Gal kai kam ir naudinga būtų, kad didžioji dauguma nemąstytų, o rinktų tuos, kuriuos stiklinis ekranas nurodys.

Tačiau sugrįžkime į šiandieną. Jau pirmąją naktį po spalio 13-osios rinkimų galima buvo sužinoti pusę būsimo Lietuvos Seimo sudėties. Pusę, kadangi Lietuvoje į Seimą patenka pusė narių, rinktų daugiamandatėje apygardoje, o kita pusė – vienmandatėse apygardose. Taigi dauguma vienmandatėse apygardose rinktų Seimo narių paaiškės tik po antrojo rinkimų turo. Šiandien jau žinome, kad LR Seime daugiausiai vietų iškovojo Lietuvos socialdemokratai – 18, antrieji buvo TS-LKD – 17 vietų, toliau neseniai įkurta partija „Nemuno aušra“ – 14, Demokratų sąjunga „Vardan Lietuvos“ – 8, Liberalų sąjūdis – 7 bei Valstiečių ir žaliųjų partija – 6 vietos. Jau prasideda kalbos apie būsimo valdančiąsias koalicijas, tačiau kokie bus galutiniai rezultatai ir kaip pasiskirstys jėgos, paaiškės po spalio 17 d. – antrojo rinkimų turo. Reikia šiek tiek palaukti ir sužinoti, kas ateinančių 4 metų kadenciją valdys Lietuvoje.

Konferencijos „Istorinės atminties politika: reikia nacionalinio susitarimo“ REZOLIUCIJA

LR Seimas, Konstitucijos salė, 2024 m. rugsėjo 16 d.

Mes, konferencijos „Istorinės atminties politika: reikia nacionalinio susitarimo“, vykusios 2024 m. rugsėjo 16 d. LR Seimo Konstitucijos salėje, dalyviai, išklause su šia tema susijusius pranešimus ir juos apsvarstę išsamiose diskusijose, priėjome išvadų, kurios, mūsų nuomone, vertos plataus visuomenės ir valstybei vadovaujančių bei sprendimus priimančių politikų dėmesio.

Konferencijos dalyviai pažymi:

1. Nacionalinio saugumo strategijose nėra pakankamai įvertinta nacionalinė istorijos politika. Jokie materialiniai išteklių ar draugiškų valstybių karinės pajėgos nepajėgs apginti šalies, kurios visuomenė stokes vidinės motyvacijos ir pasiryžimo ginti savo laisvę ir tapatybę. Visuomenės sąitų visokeriopas stiprinimas su Lietuvos istoriniu ir kultūriniu paveldu, mūsų nuomone, turi būti vienas iš Nacionalinės saugumo strategijos prioritetų.

2. Vykstant informaciniam karui ir skirtingoms valstybėms vykstant nuoseklią istorinės atminties politiką ne tik savo viduje, bet ir skverbiantis į kitų šalių bei regionų informacinę erdvę, Lietuva negali likti vien svetimų pasakojimų traukos lauku, bet privalo vykdyti savo istorinės atminties politiką.

3. Europos Parlamentas (EP) 2009 m. balandžio 2 d. priėmė rezoliuciją „Dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo“, pabrėžęs gyvo praeities atminimo išsaugojimo svarbą, nes tik atskleidus tiesą ir ją prisimenant galima visuomeninė santarvė. Tačiau, nepaisant to, kad EP rezoliucija griežtai smerkia tiek nacių,

tiek sovietų vykdytą teroro politiką ir pripažįsta, kad „Europoje XX amžiuje totalitariniai ir autoritariniai režimai deportavo, įkalino, kankino ir nužudė milijonus aukų“, nacių ir sovietų okupaciniai režimai, padarę Lietuvai neišmatuojamų ir jokiais materialiniais ekvivalentais neatlyginamų skriaudų, ligi šiol traktuojami akivaizdžiai nevienodai.

4. Sovietinė okupacija vertinama palankiau: sovietinio režimo veikėjų vardais tebevadindamos gatvės, švietimo įstaigos, jų atminimas ir toliau gerbiamas paminklais bei muziejais, net teismų praktikoje vadovaujasi nuostata, kad tada esą „veikė tokie įstatymai“. Prieš žmogiškumą nukreipti ir okupuotoms valstybėms primesti nacių ir sovietų įstatymai buvo neteisėti, o aukoms, Rezoliucijos žodžiais, „nebuvo skirtumo, kuris režimas ir dėl kokių priežasčių varžė jų laisvę, juos kankino ar žudė“.

5. Rezoliucijos raginimui „išsaugoti gyvą tragiškos Europos praeities atminimą, kad būtų pagerbtos aukos, pasmerkti nusikaltėliai ir sukurti pagrindai susitaikyti, paremti tiesa ir atminimu“ bemat sulaukta opozicijos iš „Niurnbergo konsensuso“ šalininkų pusės: matyti pastangos užtamsinti bolševizmo įvykdytus nusikaltimus išryškinant vien nacių okupacijos padarinius, pastebima tendencija atsakomybę už šio totalitarinio režimo nusikaltimus suversti Lietuvos, Latvijos ir Estijos laisvės kovotojams.

6. Lietuvos valstybei ypač reikšmingas 2019 m. kovo 12 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) sprendimas byloje Drėlingas prieš Lietuvą, kuriame EŽTT pripažino, jog sovietų okupantų vykdytas

sistemiškas Lietuvos partizanų naikinimas gali būti laikomas lietuvių tautos genocidu. Šalies Konstitucinis Teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT) yra išaiškinę, kad Lietuvos partizanai „buvo reikšminga lietuvių tautos, kaip nacionalinės, etninės grupės, dalis“, o SSRS represijos buvo nukreiptos prieš aktyviausią ir reikšmingiausią lietuvių tautos dalį, apibrėžtą nacionaliniais ir etniniais požymiais. LAT nustatė, kad Lietuvos gyventojų naikinimas turėjo tikslą daryti įtaką lietuvių tautos demografiniams pokyčiams ir Lietuvos išlikimui, kad šalies partizanai, jų ryšininkai ir rėmėjai buvo reikšminga lietuvių tautos, kaip saugomos nacionalinės, etninės grupės, dalis, ir ši nacionalinės, etninės grupės dalis turėjo esminę įtaką lietuvių tautos išlikimui, buvo labai svarbi siekiant apsaugoti ir ginti lietuvių tautinį identitetą, kultūrą bei nacionalinę savimonę.

7. Šiuo metu priimant sprendimus dėl istorinės atminties įamžinimo ar sovietinio palikimo naikinimo visuomenę supriešina skirtingos valstybės institucijų ir savivaldybių lygmens pozicijos bei faktų interpretacijos priimant sprendimus, juos įgyvendinant. Būtina patikslinti Istorinės atminties įamžinimo ir sovietinio palikimo atsisakymo teisės aktus, kad jie aiškiau apibrėžtų atitinkamų institucijų kompetencijų ribas ir priimamų sprendimų įgyvendinimo tvarką.

8. Lietuvos švietimo sistema nėra nukreipta į ugdymą jaunimo sąmonės, kuri tūkstantmetę Lietuvos istoriją suvoktų kaip vertingą savastį, perduodamą vieningo ir nuoseklaus istorinio pasakojimo; ji neugdo patriotizmo, nesaisto mokinių su šimtmečiais trukusia Lietuvos kova už laisvę, todėl jaunoji karta nesijaučia susijusi su valstybe tarpusavio įsipaigojimo saitais, kurie ypač svarbūs pilietinėms patriotinėms nuostatomis visuomenėje formuotis, o prireikus – ir tiesiogiai ginti Tėvynę.

9. Lietuvos užsienio reikalų ministerija ir šalies diplomatinės atstovybės nesijaučia esančios atsakingos už valstybei svarbių istorinės atminties nuostatų pristatymą užsienyje. Tokiu būdu nekuriamas teigiamas valstybės įvaizdis užsienyje, kurio stoka yra viena esminių nepakankamos investicijų traukos priežasčių.

Todėl konferencijos dalyviai:

- pagerbdami visų Lietuvos laisvės kovų aukas bei jų atminimą;

- matydami intensyvėjančius ir vis naujas formas bei šalininkus įgaunančius išorės ir vidaus subjektų bandymus perrašinėti Lietuvos istoriją, neigiant sovietų okupacijos faktą ir juodinant rezistentų atminimą;

- konstatuodami, kad sovietai ir naciai sistemingai siekė sunaikinti Lietuvos Respubliką ir šviesiausią lietuvių tautos dalį ir taip pakirsti galimybę atsikurti nepriklausomai valstybei ateityje;

- suvokdami, kad apie komunistinių režimų visoje Europoje įvykdytus nusikaltimus žmogiškumui visuomenė turėtų būti informuojama lygiai tiek pat, kiek ir apie nacių režimo nusikaltimus;

- pabrėždami svarbą žvelgti į Lietuvos 1940–1990 m. okupacijų laikotarpį kaip į vientisą nelaisvės ir svetimųjų dominavimo tarpsnį, kurio metu lietuvių tauta neturėjo valstybinio suvereniteto ir negali būti atsakinga už okupantų padarytus nusikaltimus;

- konstatuoja būtinybę sudaryti nacionalinį susitarimą dėl istorinės atminties politikos;

- ragina sudaryti kompetentingą švietimo, mokslo, krašto apsaugos sistemos ekspertų forumą aktualiems istorinės atminties klausimams aptarti, o, nustačius istorinės atminties prioritetus, siekti sukurti veiksmingą vykdomosios valdžios sistemą;

- siūlo išplėsti ir suaktyvinti visų laikotarpių Lietuvos laisvės kovų tyrimus ir jų rezultatų sklaidą plačiajai visuomenei šalyje ir

užsienyje, pasitelkus muziejus, pažinimo centrus ir kitas institucijas Lietuvoje bei išeivijoje, skiriant tam tinkamą finansavimą;

- pagaliau kviečia visuomenę kritiškai vertinti antisovietinę rezistenciją menkinančią ar okupaciją ir jos padarinius neigiančią antivalstybinę propagandą, siekiant ją užkardyti, pasitelkus valstybinę švietimo sistemą, istorinę visuomenės edukaciją įvairiose medijose, kultūros įstaigose, populiariojoje kultūroje.

Konferencijos pirmininkai:

Prof. dr. Valdas Rakutis

Doc. dr. Romualdas Povilaitis

Konferencijos įgaliotieji rezoliucijos rengimo komisijos nariai:

Prof. dr. Rasa Čepaitienė

Prof. dr. Arūnas Gumuliauskas

Prof. dr. Vytautas Radžvilas

Vidmantas Valiušaitis

Rezoliucija adresuota: Lietuvos Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms, Lietuvos Respublikos Seimo nariams, Lietuvos istorijos institutui, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui, Vytauto Didžiojo karo muziejui, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungai, Lietuvos laisvės kovų sąjūdžiui, Nevyriausybinų organizacijų, padedančių stiprinti Lietuvos gynybinius pajėgumus, koordinacinei tarybai (NOKT), Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijai, žiniasklaidai, visuomenei.

Diskusijoje dalyvavo: akad. Eugenijus Jovaiša, LR Seimo narys, prof. Bronius Makauskas, istorikas, knygų autorius, Audronius Ažubalis, LR Seimo narys, Auksė Ūsienė, LK Strateginės komunikacijos departamentas, Remigijus Motuzas, LR Seimo narys, mokyt. Robertas Ramanauskas, Istorijos mokytojų asociacija, doc. Stasys Tumėnas, LR Seimo narys.

LR ambasadorius aplankė Lenkijos lietuvių bendruomenę

„AUŠROS“ INF.

„Sužinojęs, kad važiuosiu dirbti LR ambasadoriumi į Varšuvą, pasižadėjau, jog pirmą kelionę Lenkijoje bus į Suvalkų kraštą, pas čia gyvenančią lietuvių bendruomenę. Savo pažado laikausi, nepaisant to, kad privalėjau lydėti Prezidentą, kuris vyko į Liubliną“, – taip sakė ambasadorius Valdemaras Sarapinas susitikime su lietuvių organizacijų ir savivaldos atstovais Seinuose. Tuo patvirtindamas, kad lietuvių bendruomenės reikalai jam yra svarbūs. Išdalindamas savo vizitines korteles pabrėžė, kad reikalui esant galima jam skambinti bet kuriuo paros metu.

Ambasadorius Valdemaras Sarapinas su žmona Vyte mūsų krašte viešėjo rugsėjo 29–30 dienomis. Pradėdamas vizitą, pirmiausia aplankė Berznyko kapines ir pagerbė čia palaidotų Lietuvos karių atminimą,

vėliau Seinuose dalyvavo šventosiose mišiose, o po jų Dominikonų aikštėje kartu su lietuvių bendruomene, Seinų burmistru Dorianu Krause, Lazdijų rajono mere Ausma Miškinienė pasitiko žygį arkliais baigiančius „Vyčius“, kurie keliavo žirgais nuo Trakų iki Seinų, taip norėdami paminėti Lietuvos įstojimo į NATO ir ES dvidešimtmetį.

Ambasadorius V. Sarapinas ir LR konsulato Seinuose vadovas G. Mackelis su Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos mokytojais

Petro Maksimavičiaus nuotr.

LR URM Vidugirių mokyklai padovanojo 10 m ilgio Lietuvos trispalvę

Petro Maksimavičiaus nuotr.

Po to ambasadorius „Lietuvių namuose“ susitiko su Vyskupo Antano Baranausko fondo vadovybe, kitų Seinuose veikiančių organizacijų vadovais, vietos lietuviais, savivaldos atstovais. „Žiburio“ mokykloje svečio laukė susirinkę mokytojai. Susitikimo metu direktorius Algirdas Vaicekaskas pristatė mokyklos veiklą, dėkojo už tai, kad per visus veiklos metus Lietuva iš dalies išlaiko šią švietimo įstaigą. Sakė, kad šiuo metu Lenkija ruošiasi reformuoti savivaldybių finansavimą. Taigi neišku, kaip keisis „Žiburio“ mokyklos finansavimo padėtis. Formaliai ši

Iš kairės: LR konsulato Seinuose vadovas G. Mackelis su žmona Neringa ir LR ambasadorius Lenkijoje V. Sarapinas Punsco Dariaus ir Girėno pagrindinėje mokykloje

mokykla yra nevalstybinė. Jos steigėjas ir vadovaujamas organas yra Vyskupo Antano Baranausko fondas „Lietuvių namai“ Seinuose, kurio žinioje esą taip pat Suvalkų lietuvių vaikų darželis ir pagrindinė mokykla. Fondas iš savivaldybių gauna tik vadinamąjį mokinio krepšėlį, o tos lėšų dalies, kurią paprastai mokykloms skiria savivaldybės iš savo biudžeto – negauna, tą dalį padengia Lietuva.

Vakare įvyko susitikimas su Punsco savivaldybės viršaičiu Vytautu Liškausku bei lietuviškų organizacijų vadovais. Diskutuota apie Lenkijos lietuviams rūpimus klausimus – lietuvių švietimo padėtį, vadovėlių leidybą, kultūrinį gyvenimą ir ateities planus.

Rugsėjo 30 d. LR ambasadorius lankėsi lietuviškoje Vidugirių mokykloje, kur susitiko su jos bendruomene. Vidugirių lietuvių mokykla turi galias veiklos tradicijas. Tai viena pirmųjų mokyklų Seinų ir Punsco krašte, kurioje 1916 m. pradėta mokyti lietuvių kalba. Ambasadorius įteikė jai LR užsienio reikalų ministerijos apdovanojimą – dešimties

metrų ilgio Lietuvos trispalvę. Vėliau svečias nuvyko į Punsco mokyklas.

Paskutinę vizito Suvalkų krašte dieną ambasadorius lankėsi lietuvių vaikų darželyje bei praėjusiais metais darbą pradėjusioje lietuvių pagrindinėje mokykloje Suvalkuose. Susitikimo metu aptarti jos pasta-

to remonto ir priestato statybos klausimai. Svečias domėjosi tolesne mokyklos veikla, su jos vadovybe aptarė bendros veiklos perspektyvas, nuoširdžiai pabendraavo su mažaisiais pradinukais.

Ambasadorius Valdemaras Sarapinas ir konsulato Seinuose vadovas Genadijus Mackelis taip pat susitiko su Suvalkų miesto prezidentu Česlavu Renkievičiumi (Czesław Renkiewicz). Susitikimo metu aptarta lietuvių bendruomenės padėtis Suvalkuose bei Lietuvos ir Lenkijos bendri infrastruktūriniai projektai, abiejų šalių pasienio ekonominis bendradarbiavimas.

Parengta pagal

LR konsulato Seinuose informaciją

LR Seimo rinkimų
antrasis turas vyks spalio 27 d.
Pasaulio lietuvių apygardoje
į antrąjį turą pateko
Aušrinė Armonaitė (Laisvės
partija) ir Dalia Asanavičiūtė
(TS-LKD).

Lietuvos diplomatai vieši Suvalkų lietuvių pagrindinėje mokykloje

Minint Baltų vienybės dieną

ELENA JURKŪNIENĖ

Rugsėjo 22-ąją, Baltų vienybės dieną, jungiamės į Baltų vienybės sąšauką, užkurdami 19–20 val. ugnį ant piliakalnių, alkakalnių ar kitose su baltų istorija susijusiose vietose. Ugnis ant tolimo kalno, tai ženklas, kad esame, o ugnies uždegimas vienu metu – vienybė. Nepaisant valstybes skiriančių ribų, po pasaulį pasklidusius baltų palikuonis vienija iš protėvių paveldėta pasaulėžiūra, gyvos tradicijos ir papročiai.

Ta proga jau kelerius metus Kreivėnuose ant Apšakalnio susirenka žmonės, kurie nori susitikti, pabendrauti, paminėti Baltų vienybės dieną. Ir šiemet Viktoras Žukauskas gražiai sutvarkė aplinką, nupjovė žolę, tad buvęs geras privažiavimas, o ir užkopti į kalną taip pat puikus keliukas. Sukrovė gražų laužą. Kai uždegė – ugnies liepsna kilo aukštai į dangų. O vakaras buvo toks tylus ir ramus... Kadangi kalną supa miškas, netilo paukščių giesmės, kurios netrukus susiliejo su mūsų dainomis.

Džiugu, kad ateina vis daugiau Kreivėnų gyventojų, Žukauskų šeima visada dalyvauja su savo atžalomis, atėjo ir naujai išrinkta seniūnė, dar kelios šeimos. Kaip ir kasmet – Punsko ir apylinkių gyventojai. Malonu buvo pabendrauti, sužinoti daugiau istorijos faktų, padainuoti. Tikimės, kad ir kitais metais kartu minėsime Baltų vienybės dieną.

Iš „Aušros“ archyvo

Baltų vienybės dieną Kreivėnuose

Nuo Senųjų Trakų iki Seinų

Irenos Gaspaviciūtės nuotr.

Žygio dalyviai

Rugsėjo 29 d. Dominikonų aikštėje Seinuose LR ambasadorius Valdemaras Sarapinas su žmona Vyte, LR konsulato Seinuose vadovas Genadijus Mackelis su žmona Neringa, Seinų apskrities viršininko pavaduotojas Antanas Baudys, Seinų miesto burmistras Dorianas Krausė (Dorian Krause), Lazdijų rajono merė Ausma Miškinienė ir lietuvių bendruomenė pasitiko ir pasveikino Vyčių raitelių rinktinės žygio dalyvius, įveikusius kelią žirgais nuo Senųjų Trakų iki Seinų. Jie savo žygiu paminėjo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą ir NATO 20-metį bei 230-ąsias Lietuvos 1794 m. sukilimo pr ieš carinę Rusiją metines.

Žygis truko keturias dienas. Dalyviai aplankė 29 miestus, gyvenvietes ir nukeliavo 147 km. Prisiminė Lietuvos istoriją, propagavo glaudų ryšį tarp žirgo ir raitelio, užmezgė naujus ryšius tarp žygeivių ir sutiktų vietinių gyventojų, stiprino ryšį tarp sostinės Vilniaus ir kitų regionų, gilino Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimą ir draugystę. Žygio koordinatorius mjr. Donatas Mazurkevičius.

Iki Seinų žygeiviai atkeliavo su lietuviškos veislės žirgais – žemaitukais, taip pat karietoje važiavo ir vienintelės lietuviškos veislės šuo – lietuvių skalikas.

Punsko licėjaus krepšinio komandų laimėjimai

VAIVA VAICEKAUSKAITĖ

Rugsėjo 15 dieną licėjaus merginų ir vaikinų krepšinio komandos dalyvavo turnyre „Z SKS-u do AZS-u“, kuris vyko Balstogės politechnikoje. Merginų komanda sužaidė ketverias varžybas. Pirmas (su Balstogės VII licėjumi) laimėjo rezultatu 9:20, antras (su Balstogės IV licėjumi) – dviejų taškų persvara. Paskutinę pergalę (13:21) iškovojo žaisdamos su Lomžos I licėjumi. Pažvelgus į surinktą taškų skaičių gali atrodyti, kad varžybos buvo nerezultatyvios, bet reikia pabrėžti, jog jos truko po 20 minučių. Nugalėtojos, tai yra mūsų mokyklos merginų komanda, žiemą Varšuvoje žais su kitų vaivadijų laimėtojomis.

Vaikinų komanda pirmiausia žaidė su Balstogės V licėjumi ir laimėjo rezultatu 47:19, paskui – su Balstogės I licėjumi, laimėdama rezultatu

Krepšinio turnyro Balstogės politechnikoje dalyviai

27:21. Varžybos su Balstogės elektrikų mokyklos komanda taip pat

pasibaigė iškovota pergalė (penkių taškų persvara). Finalinėse varžybose vaikinai ir vėl susikovė su Balstogės I licėjumi, šį kartą nusileisdami jiems rezultatu 18:21 ir iškovodami antrąją vietą.

Spalio 2 dieną merginų ir vaikinų krepšinio komandos dalyvavo 3x3 turnyre, kuris vyko taip pat Balstogėje. Merginos laimėjo antrąją vietą, sužaidusios septynerias varžybas. Jų komandai atstovavo Greta Valinčiūtė, Inesa Nevulytė, Gabija Petruškevičiūtė ir Edita Latvytė. Vaikinų komandos atstovai: Valdas Kibyšis, Jokūbas Kraučeliūnas, Aleksandras Vaznelis, Lukas Jakčinskas.

Labai didžiuojamės savo mokyklos komandomis ir linkime sėkmės naujame licėjaus krepšinio sezone.

Punsko licėjaus vaikinų krepšinio komanda

Audėja Veronika

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

BOŽENA BOBINIENĖ

Visada mane stebino ir žavėjo žmonės, gebantys savo rankų darbu pagaminti ką nors „iš nieko“, kurie žinias įgijo nebūtinai ilgus metus krimsdami mokslus aukštosiose mokyklose, bet tiesiog stebėdami, semdamiesi amato subtilybių iš tėvų, giminaičių, senelių ar kitų meistrų. Nuosekliai įsigilindami, praktikuodami tam tikrą veiklą, jie pasiekdavo tobulumo lygį. Praėjusio šimtmečio žmogus nesinaudojo internetu, tinklalaidėmis ar specialiais mokymais. Tos praktinės žinios, ateinančios iš aplinkos, tiesiog diena po dienos, per patirtį ir stebėjimą, nuolatinį veiksmų atkartojimą ir tobulinimą, giliai įstrigdavo į jų pasąmonę. Ir jie dirbo lengvai, meistriškai. Seniau daug dalykų dėl įvairių priežasčių nebuvo įmanoma įsigyti. Reikėjo pasigaminti, pasirūpinti patiems.

Man tokio žmogaus pavyzdys yra Veronika Valenskienė, garsi Punsko krašto audėja. Nepaisant jau garbaus amžiaus, ji puikiai atsimena ir pasakoja, kaip ir kokie darbai seniau buvo atliekami. Kai kurie jų šiandien mums – tiesiog abstrakcija. O ji sugeba atkurti paeiliui darbus, kuriuos tekdavo dirbti vaikystėje ir jaunystėje, gyvai mokantis jų iš artimųjų. Tas žinias kiek įmanydama stengėsi perteikti jaunesniajai kartai. Ir nors pati dar labai žvali ir energinga, priėjo išvadą, kad jau laikas veiklą užbaigti. „Tegul dabar jauni tęsia mano darbus“, – jausdama, kad savo misiją įvykdė, pabrėžia audėja.

Božena Bobinienė: Sako, jei žmogus dirba darbą, kurį mėgsta – jis visą gyvenimą laimingas, beveik niekada nepavargsta,

Žolinės 2024

o veikla – neįgrįsta. Iš kur atsirado Jūsų, gerbiama Veronika, aistra būtent audimui?

Veronika Valenskienė: Man audimas patiko nuo pat jaunų dienų. Atsimenu, mano teta, nors buvo jau vyresnio amžiaus, vis dar audė. Ir po kaimus vaikščiodavo austi, nes mano vaikystės laikais beveik kiekvienoje troboje buvo vadinamieji stovai (staklės). Beje, ne visur sugėbėdavo juos tinkamai aptarnauti. Todėl, būdavo, šeiminkai pasikviečia mano tetą, ši paruošia tuos stovus, parodo, kaip ką daryti, tai kuri tų namų mergaitė jaunesnė, gabesnė, tai ta ir pati išsiaudžia koki keturnytį (keturių dalių), nesudėtingą raštą. Teta ne tik ėjo po kaimus austi ir mokyti moteris šio meno, bet ir namie nenuilsdama audė, užsakymų daug turėjo. „Užrengt“

(apmesti) stovus audimui prireikdavo pagalbos, tai vis mane šaukdavo: „Verusiuke, ateik!“ Tai „palaikyk siūlus“, tai „pakojus reikia pririšt prie nyčių“, tai „ratukai reikia pririšt“. O man patiko taip po stovais „nardyti“, buvau smulki, tai po jais mikliai palįsdavau. Ir taip prisižiūrėjus, kaip dirbo teta, pati išmokau.

B. B.: Turbūt jei kiekvienoje sodyboje stovėjo staklės, tai ir audėjų netrūko.

V. V.: Žinoma, audėjų buvo daugiau. Atsimenu Onutę Krakauskienę iš Trakiškių ir Cibulskiene, taip pat Žvikeliuose buvo daug audėjų... Ir jos visos, gavusios iš kažkur naujų raštų – vis tarpusavy pasidalindavo. Pastebėjau, kad įvairiuose mūsų krašto kampeliuose skirtingi raštai buvo – pavyzdžiui, lietuviškas Vytis

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Audėja Veronika Valenskienė 1983 m.

ant žirgo kitaip buvo vaizduojamas Punksko, o kitaip Seinų apylinkėse. Tai teta vėl pas mane: „Verusiuke, perrašyk man šitą raštą.“ O man labai malonu buvo, kai mane kviesdavo padėti. Paimdavau languoto popieriaus lapą ir perpiešdavau tuos raštus. Ir štai taip man prigijo nuo vaikystės.

B. B.: Bet juk nepakanka tos gyslės, talentų. Turbūt reikia daug lovatiesių išausti, daug darbo įdėti, kad pasiektum meistriskumą.

V. V.: Ko gero, tas audimas ir buvo man skirtas nuo jaunų dienų... Žinoma, lankiau mokyklą. Iš matematikos buvau pirmūnė, galbūt dėl to tų langelių ir siūlų skaičiavimas man buvo labai paprasta užduotis. Deja, prasčiau sekėsi lenkų kalba. Baigiau septynias klases, o į aštuntą reikėjo laikyti būtent lenkų kalbos egzaminą. Gavau klausimą, susijusį su „Pan Tadeusz“ (A. Mickevičiaus poema „Ponas Tadas“), kurio tada nesupratau. Aš jį skaičiau, bet man ne viskas ten buvo suprantama, ir kaip tik su tokia neaiškia kūrinio

dalimi susiję kliuvo klausimai. Egzamino į aštuntą klasę išlaikyti, deja, nepavyko. Gal ir nelabai buvau gabi mokslams...

Likau paauglė namie, tai labai norėjau ką nors veikti, kuo užsiimti. Rudens vakarai ilgi, tai aš tuos tetos stovus (ji buvo tada išvažiavus į Ameriką) atsitempiau į savo namus. Ten jau buvo nytys, viskas paruošta. Pradėjau austi pirmiausia sau. O paskui jau turėdavau užsakymų. Dar vėliau, kai mūsų krašto merginos ėmė vykti į Ameriką, rankų darbo austi dalykai buvo labai populiarūs, ypač abrusai (rankšluosčiai) su Lietuvos himnu. Pradėjau uždirbt pinigų – man buvo svarbu būti savarankiškai. Paskui audžiau krautuvei „Cepelia“ (rankdarbių, tautodailės parduotuvė) Augustave. Parduotuvė parūpindavo man siūlų, o aš dirbau. Užsidirbdavau už audinius pinigų. Gerai mokėjo. Taigi, kol ištekėjau, tai taip namie ir audžiau, dažniausiai vakarais, prie žibalinės lempos. Atsimenu, mama mane labai rėmė, sakė: „Ausk, ausk...“ Ir prie rinktinių raštų lentutę pavartydavu. O paskui, kai ištekėjau – prasidėjo

kita gyvenimo dalis. Teko užsiimti savo šeima, namais, auginau vaikus, dirbau... o stovai laukė...

B. B.: Ar ilgai turėjo laukti?

V. V.: Tik tada, kai išėjau į pensiją, vėl rimtai grįžau prie audimo. Man labai patiko: audi, pamiršti viską, įsigilini į darbą, išaudi, ir džiaugiesi: iš to paprasto siūlo gaunami tokie gražūs dalykai! Aš tiesiog pailsėdavau prie to audimo, man buvo tikras malonumas. Atsipalaiduodavau nuo visų rūpesčių, nors kam iš šalies galėjo atrodyti, kad tokį sunkų ir gal nuobodų darbą dirbu. O aš išaudžiu visą pastovą ir taip džiaugiuosi, kad gražu, kad pavyko...

B. B.: Mano galva, sunkiausia turbūt apmesti, paruošti stakles darbui.

V. V.: Tai kruopštus darbas. Reikia mokėti apskaičiuoti, kiek teks sunerti siūlų, kiek posmų, koks ilgis. Seniau ilgį matavo lankais ant mestuvų: vienas apsikimas tai vienas lankas. Tada buvo 6 metrai. O vėl plotis – posmais matuojamas. Per skietą 30 tarpukų – tai vienas posmas. Skietą atskaičiuoji po 30 tarpukų ir paskaičiuoji, kiek tų posmų, padaugini iš 3... O ilgis – vienas apsikimas tai 6 metrai. Tai kai žinia, kiek vienam divonui (lovatiesei) reikia, pvz., 4 ar 5 metrų, tada jau reikia vieno lanko vienam divonui. Tų lankų paruoši tiek, kiek divonų nori išaust. Aš sugebėdavau viską tiksliai apskaičiuoti.

B. B.: Kokias savybes reikėtų išsiugdyti norint tapti gera audėja?

V. V.: Manau, audimui reikia gero žmogaus charakterio. Čia reikia daug kantrybės bei negailėti tam laiko, mat greitai to nepadarysi. O kai raštai neišeina – turi sugrįžti,

išardyti ir pradėti iš naujo. Audėjos garbės reikalas: negalima su klaidom austi – tai tavo darbas, bylojantis ir apie tave. Pagal jį kiti galės ne tik audinį, bet ir tave įvertinti. Kai kada turistai mane paguodžia sakydami: jei yra klaida, reiškia, kad tai rankų darbas, o ne fabriko.

B. B.: Savo gebėjimų ir audimo srities žinių nelaikote tik sau. Dalinatės tuo su kitais, norinčiais pažinti audimo meną.

V. V.: Buvo čia toks projektas (Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos), tai įkūrė tautodailės dirbtuves Punsko bendrabučio patalpose. Čia yra septyneri stovai

ir visi veikia. Ateina ne tik etnografijs besidomintys žmonės, bet ir Punsko bei kitų mokyklų mokiniai. Pirmiausia takus audėm, paskui jau sijonams medžiagas. Ir sudėtingesnius, keturnyčius takelius mergaitės audė – buvau paruošus stovus keturnyčiams audiniams. Buvo tokie užsiėmimai pamokų mokykloje metu – mokytoja atvesdavo į dirbtuves, mergaitės audė, o paskui už jų darbelius pažymius parašydavo. Už audimo mokytojos darbą ir aš buvau įvertinta – Punsko pagrindinės mokyklos direktorius Jonas Vydra įteikė man padėkos raštą.

Šitais laikais audimas jau nyksta, lyg jau atgyventas, bet mokiniai nuolat atvyksta į dirbtuves. Ir ne tik mūsiškiai, bet ir lenkai. Atrodo,

jiems įdomu. Jie stebisi, kaip įvairiai galima suderinti siūlus – spalvas parinkti pagal šaltus ar šiltus atspalvius. O juos sudėliojus vieną šalia kito gaudami dar kiti, visiškai nauji atspalviai. Džiaugiuosi, kad jauni žmonės vis dar domisi, nori išmolti.

Pastebėjau, kad mūsų krašte labai daug gabių jaunų audėjų, kurios greitai „pagauna“, kaip tie siūlai pinasi, kaip pakoją spausti reikia. Tiesa, dar apmesti siūlus ant stovų reikia padėti, bet aš viską turiu paruošus: yra viskas nuotraukose, aprašyta, tai merginos, anksčiau audusios, tik pažiūrės ir prisimins. Austi nėra sunku.

B. B.: Vis dėlto ar nėra sudėtinga išmokyti jaunimą amato, kurio, galima sakyti, šiais laikais jau kaip ir nebūtų?

V. V.: Mergaitės labai gabios ir kruopščios, greitai mokosi. Audinio kraštus lygiai laiko, stengiasi labai, kad darbelis būtų dailus. Pavyzdžiui, Trakiškių Krakauskų tetukė buvo labai gera audėja, o dabar iš tų namų ateina mergaitė (dvynukė) į dirbtuves ir tokia gabi audimui! Rodos, ji paveldėjo tos tetukės gebėjimus. Taip gražiai sugeba austi. Daug mergaičių išmoko austi, reikia tik tas žinias ir įgūdžius kartoti, nes gali pamiršti. Atsimenu, Paula Rupinskaitė labai gerai audė, mokėjo visus darbus, susijusius su stovais, bet baigė mokyklą, įsidarbino ir nežinia, ar aus kada nors. O tada jai patiko, net sakydavo, kad savo kambary pasistatytų stovus.

B. B.: Turbūt sunku būtų šiais laikais namuose laikyti tokį, sakyčiau, didoką daiktą kaip staklės.

V. V.: Dabartiniai stovai pusiniai, nėra tokie dideli kaip seniau. O „pilni“ – iš tiesų labai platūs, ir skieto reikia plataus, ir reikia pačiai sėdint prie tų stovų ir audžiant tiesiog siūbuoti į abi puses. Sunkiau tais senoviniams austi. Punsko dirbtuvėse turime smulkesnes ir patogesnes audimo stakles. Jei norime išausti divoną – išaudžiam vieną jo pusę, po to susiuvam ir sujungiam dvi tokias puses, ir išeina viso pločio.

B. B.: Žinau, kad vaikystėje, jaunystėje ne tik austi išmokote. Sugebate taip pat paruošti šiems darbams skirtą žaliavą – linus.

V. V.: Vaikystėje tik kartą buvau pirtyje, kur buvo dorojami linai, bet viską kuo puikiausiai atsimeinu. 2004 metais, pakalbinta Romo

Valdo Žilionio nuotr.

Dirbtuvėse su Punsco krašto jaunomis audėjomis

Vitkausko (tuometinio „Aušros“ leidyklos direktoriaus), pristačiau visą linų auginimo ir apdirbimo procesą. Tai buvo vykdoma pagal projektą „Lino kelias“. Visi atliekami darbai buvo nufotografuoti, yra išlikę ir filmukas. Dalis projekto pristatyta ir per tų metų Žolines.

Taigi, pirmiausia pavasarį linus pasėjome, paskui vasarą nuovėm. Kulti ir minti susirinkom Punsco skansene, tai dar mano dukra Virginija, mokytoja, buvo atsivedus savo klasę pažiūrėt, kaip tai daroma. Parodėme, kaip kultuvėm linus kūlė. Atsimenu, leidome jaunimui pabandyt, ir jiems labai patiko. Po to linus mynėm. Mano vyras Benas laužė, o aš kitais mintuvais myniau. Paskui šukavom – buvau jau iš anksto linus paruošusi, tai ir mokiniai patenkinti juos šukavo. Deja, tik verpti neišmokau, nespėjau... Tai irgi nėra paprastas dalykas, tikras menas – mat tiesiog pirštuose reikia siūlą pagaminti, sugebėti tinkamu greičiu sukti vindelį (verpimo ratelį), kad gerai trauktų.

B. B.: Ar yra dar Punske, kas moka verpti?

V. V.: Ponia Vaičiulienė (Punsco valsčiaus sekretoriaus mama) moka. Bet daugiau jau tokių žmonių turbūt ir nėra... Žinau, kad Kreivėnuose buvo Linkienė labai gera verpėja, Mikalina Šimčikienė verpė... Verpėja turi žinoti, kam jos pagamintas siūlas bus naudojamas – ar švelnesniam audiniui, ar kasdieniam drabužiui, ar kokiems maišams. Tada ir suverpia atitinkamo storumo siūlus. Tai menas – išjausti siūlą pirštais, padaryti taip, kad išeitų lygus. Ne

Veronika Valenskienė dalijasi audimo paslaptimis. 1983 m.

kiekvienas sugebėjo išmokti gerai verpti.

B. B.: Žiūrint į dabartinius laikus ir drabužius, kuriuos perkame parduotuvėse – net neįvertiname jų, nes patys neprivalome visko paruošti nuo grūdo iki audinio.

V. V.: Senovės rūbą ar šiaip audinį žmonės gal labiau gerbė, nes norint jį pasigaminti reikėjo įdėti labai daug darbo. Moterys pavasarį, vasarą nudirbdavo darbus laukuose, o paskui visą tamsų rudenį ir žiemą verpė, audė, mezgė... Visko buvę mažiau, bet buvo labai vertinga.

B. B.: Jūsų, kaip audėjos, veikla neapsiriboja pačios audimu, jaunosios kartos mokymu. Savo darbais puošiate, juos pristatote ar parduodate ir Punsco Žolinių mugėje.

V. V.: Žolinių mugės pradėta organizuoti 1983 metais. Nuo tada ir aš jose dalyvauju. Tais metais Punsco kultūros namuose dirbo Jonas Vaina. Atsimenu, sekmadienio rytą jis atvažiavo savo mašinėle į mano namus, išardė stovus ir atvežė prie

Veronika Valenskienė prie savo audinių

Punios ežero.

Tada dar dirbau, bet turėdama kokį laisvadienį ar keletą laisvesnių valandų vis pritūpdavau prie stovų ir audžiau. Taigi, turėjau darbų, kuriuos galėjau pirmą kartą pristatyti plačiai visuomenei Punsko mugėje. Esu dėkinga, kad nuo to laiko kiekvienais metais galėjau toje mugėje dalyvauti ir austi „gyvai“. Audimu visada labai domėjosi turistai. Aš jiems aiškinau, pristatydavau, leidau pabandyti austi patiems. Man labai patinka, kai kas nors domisi šituo dalyku. Šitiek metų (jau 40) dalyvavau Žolinių mugėje... O dabar yra mergaičių, kurios jau moka puikiai austi, tai pagalvojau: tegul jos mane pavaduoja, tegul jaunos puošia tą šventę ir demons-

truoja audimo meną. Štai dar prisiminiau: Inga Radzevičiūtė iš Pristavonių labai dailiai audžia, galėjo mane pavaduoti Žolinėse, bet buvo tuo metu išvykusi, dėl to man dar teko šioje šventėje austi. Kaip jau sakiau – yra stropių jaunų audėjų, bus kam mane pavaduoti.

B. B.: 40 metų mugės jubiliejus gražus, bet turbūt dar ne kartą susitiksime per Žolines tautodailininkų stende?

V. V.: Žolinių mugė siejasi man su labai gražiais prisiminimais. Bet nusprendžiau, kad atėjo laikas pailsėti, ir noriu jau baigti savo veiklą šiame renginyje. Juolab kad tikrai turiu kam „perduoti šaudyklę“. Metų man vis daugėja, pastebėjau, kad dažniau suklystu, reikia viską nuardyti, nes negražiai atrodo. Jau 77 metų močiutei „smegenys ne taip veikia“ (juokiasi).

B. B.: Bet manau, kad kai žmogus nuolat kruta, turi užsiėmimą – tai ir savo amžiaus skausmus ar ligas pamiršta.

V. V.: Taip, tai tiesa. Kai įsigilinu į savo pamėgtą užsiėmimą, vis dar suplanuoju ką nors gražaus sukurti. Džiaugiuosi, kad per tiek metų galėjau dalyvauti mugėse ir kituose renginiuose. Dėkoju visiems organizatoriams, kad manęs vis dar nepamiršta. Tikriausiai dar kvies ir angažuos – tai aš, kiek galėsiu ir pajėgsiu – padėsiu.

B. B.: Sakote, kad lyg norite užbaigti audėjos karjerą. Ar dar yra galimybių kitiems pasimokyti šito meno?

V. V.: Taip, dar apsilankau Punsko dirbtuvėse. Norintiesiems parodau ir papasakoju apie audimą. Šiuo metu trejos nedidelės dirbtuvių staklės apmestos ir paruoštos keturnyčių audimui. Matau, kad vis dar yra norinčiųjų mokytis. Tokiu atveju dirbtuvėse vyksta užsiėmimai ir kiekvienas čia atėjęs gali susitarti ir pasimokyti audimo. Dirbtuvių vadovė Aldona Vaicekauskienė parūpina siūlų, suplanuoja, parąšo projektą, gauna pinigų (ir man šiek tiek sumoka), ir tokiu būdu čia nuolat vyksta darbai. Taigi, jei kas norėtų pabandyti austi staklėmis – kviečiam įsijungti į dirbtuvių lankytojų gretas.

Veronikos, jau pensininkės, gyvenimas sukasi panašiu ritmu kaip tuomet, kai pati buvo sukūrusi šeimą. Tik dabar, būdama jau močiutė, padeda auginti anūkus, vasarą turi ką veikti daržuose, kaupdama atsargas žiemai. O rudenio – lyg prieš gerą pusamžį, bet jau ne prie žibalinės lempos ir ne pirkioje, o patogiai įrengtose dirbtuvėse, skuba prie staklių. Tai proga išeiti iš namų, pasižmonėti, atsisėsti prie numylėto audimo, pabendrauti su jaunimu, kuriam šis senovinis amatas vis dar įdomus. Veronika su viltimi vis kartoja: „Savo žinias perduodu jaunai kartai. Mano audimas neprapuls. Tikiu, kad jis bus vis dar puoselėjamas. Man ramu, kad pavyko šito nepaprasto meno išmokyti kitas kartas.“

Nuoširdžiai dėkoju gerb. Veronikai Valenskienei už malonų pokalbį ir linkiu, kad dar ne vienas Žolines atšvęstų – jei ne staklėse aikštėje prie Punsko bažnyčios, tai bent besigrožėdama nepaprasta tautodailininkų muge mūsų krašte.

Mūsų krašto kulinarijos turtai

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

RASA ŽUKAUSKIENĖ

Virtuvė. Manau, ne vienas skaitytojas sutiks, kad tai svarbiausia namų vieta. Ne tik kambarys, vieta, bet ir patirties, gebėjimų, širdies, įdėtos gaminant patiekalus, dalis. Ne kartą pavadinama namų širdimi. Ši erdvė suburia pokalbiams šeimą, draugus ar kitus žmones. Čia dalijamės istorijomis, kuriame kulinariinius šedevrus, atskleidžiam protėvių kulinariines (ir ne tik) paslaptis. Galime išmokti pasidalinti kuo nors nauju ar linksmi praleisti laiką.

Dabartiniais laikais labai skubam, vis daugiau vartojame vadinamojo greito maisto, kuriame nėra gausu maistinių medžiagų. Pamirštam, kas yra gera ir kartu skanu. Deja, civilizacijos pokyčių nesustabdysim, bet galime daryti viską, kad neužmirštume senų receptų ir gerų patarimų.

Džiugu, kad veikia kaimo šeiminių būreliai, vyksta vyresnių žmonių susitikimai, kur dar norima pasidalinti ypatingais receptais, paruošti skanius patiekalus. Mūsų kraštas ir

jo „gaspadinės“ puikiai atskleidžia didelį turtą, kurį išsaugojom iki dabar – šio krašto patiekalus. Manau, ir Jūs, brangūs skaitytojai, pritarсите, kad esame turtingi, turintys sveiką, įvairią virtuvę. Pas mus netrūksta įdomių patiekalų, ne tik nepaprastų saldžių pyragų. Mūsų regionas kultūros ir kulinarijos atžvilgiu toks įvairus, kad turime ką reklamuoti ir kuo džiaugtis bei didžiuotis. Todėl ir praturtiname kulinarijos konkursus mūsų krašto patiekalais. Taip buvo ir praėjusią vasarą. Punsko kraštui atstovauta keliuose kulinarijos konkursuose Lenkijos mastu.

Kulinarijos konkurse „Regionų mūšis“ („Bitwa Regionów“) dalyvauja kaimo šeiminių būreliai. Jos turi pagaminti pagal savo receptus iš vietinių produktų regioninį patiekalą. Konkurso tikslas – atskleisti kulinarijos tradicijų turtingumą bei parodyti visiems, kokia esanti vietos virtuvė. Jis skirtas kaimo šeiminių būreliams ir asociacijoms, vienijančioms žmones

iš kaimo vietovių, siekiančioms puoselėti kulinarijos tradicijas ir propaguoti veiklą, skatinančią vietos bendruomenių vystymąsi.

Konkurso yra trys etapai. Pirmajame kvalifikacinė komisija, įvertinusi paraiškų formas, sudaro konkurso darbų reitingo sąrašą. Aukščiausias reitingų sąrašų vietas užėmę kaimo šeiminių būreliai gali dalyvauti pirmojo konkurso etapo regioniniuose renginiuose. Kiekviename renginyje dalyvauja ne daugiau kaip 20 būrelių. Šio etapo renginys vyko liepos mėnesį Punske.

Į antrąjį etapą, t. y. varžybų pusfinalį, patenka komandos, kurias konkurso komisijos įvertina aukščiausiai per tam tikrą regioninį renginį. Kaimo šeiminių būrelis, laimėjęs I vietą rajone, dalyvauja vaivadijos pusfinalyje. 16 kaimo šeiminių būrelių (po vieną iš kiekvienos vaivadijos), laimėjusių I vietą antrajame konkurso etape, patenka į finalą.

Finale, kur varžėsi 16 būrelių iš įvairių vaivadijų, pirmąją vietą laimėjo Pristavonių kaimo šeiminių būrelis už patiekalą „Žasienos šiupinys“. Priminsiu, kad šis būrelis pernai taip pat laimėjo pirmąją vietą už patiekalą „Dzūkų smakalas“, o prieš dvejus metus – už „Kleckynę“. Antrąją vietą už patiekalą „Lynas grietinėlėje“ pelnė Seinų valsčiaus Žagarių kaimo šeiminių būrelis. Trečioji vieta atiteko Krasnapolio valsčiaus Mackovos Rudos kaimo šeiminių būreliui „Maćkowiński“ už patiekalą „Brolio Barnabo koldūnai“. Vaitakiemio kaimo šeiminių būreliui už įdarytus kopūstų suktinukus raugintuose kopūstuose atiteko pagyrimo

Kulinarijos konkurse „Regionų mūšis“

raštas. Sveikiname visus laimėtojus!

Vėliau talentingos Pristavonių būrelio virėjos su tuo pačiu patiekalu dalyvavo Palenkės pusfinalyje, kuris vyko Hainuvkoje rugpjūčio 15 d. Ir vėl nugalėjo. Verta paminėti, kad kulinarinius šedevrus vertino žiuri, kurią, be kitų, sudarė Katażina Bosacka (Katarzyna Bosacka), Lenkijoje populiari žurnalistė, knygų autorė, sveikos mitybos ekspertė. Patekusios į trečiąjį etapą šeiminkės rugsėjį Gniezne atstovavo Palenkės vaivadijai. Už „Żąsienos šūpinį“ gavo pagyrimo raštą. Sveikiname Pristavonių kaimo šeiminkių būrelį, labai juo didžiuojamės ir džiaugiamės pasiekimais.

Kitas labai svarbus kulinarijos konkursas – tai „Mūsų kulinarijos paveldas“ („Nasze Kulinarne Dziedzictwo“). Jo regioninis finalas vyko rugpjūtį Tikocine. Šio renginio tikslas – išsaugoti senus, patikrintus receptus. Taip pat stengiamasi kaupti žinias apie unikalios regioninius patiekalus, sudarančius krašto kulinarijos paveldą, kurie yra gaminami mažose maitinimo įmonėse, agroturizmo ūkiuose ar kaimo šeiminkių būreliuose. Seni receptai ir gebėjimas paruošti vietos virtuvės

Pristavonių kaimo šeiminkių būrelis, laimėjęs I vietą, Tikocine

patiekalus – tai ypatingas, neapčiuopiamas kiekvieno krašto turtas. Unikalus skoniai į mūsų kraštą kasmet pritraukia daug turistų.

Minėtam konkursui šiemet per 80 produktų paruošė ir pristatė daugiau kaip 60 gamintojų, be to, 9 dviejų asmenų komandos pagamino užkandį ar sriubą ir pagrindinį patiekalą. Konkurso yra dvi nepriklausomos

kategorijos: produktas ir patiekalas.

Iš Punsco krašto unikalios produktus ir patiekalus pateikė: Pristavonių kaimo šeiminkių būrelis, I. ir B. Mročkovskių (I. B. Mroczkowsky) kepyklėlė, Aldonos Valinčienės „Už-eiga“, Aldonos ir Dariaus Šupšinskių „Raguolis“. Štai mūsų krašto atstovai, laimėję vietas ir pagyrimo raštus:

• Kategorija produktas

Subkategorija daržovių konservai

I vieta – Pristavonių kaimo šeiminkių būrelis; rauginti dzūkų kopūstai

Subkategorija grūdų produktai

I vieta – I. ir B. Mročkovskiai; kaimiška ruginė duona

Pagyrimo raštas – Vida Marcinkevičienė (Pristavonių kaimo šeiminkių būrelis); kūčiukai

Subkategorija konditerijos gaminiai

I vieta – Aldona Valinčienė, „Už-eiga“; raguolis

Pagyrimo raštas – Aldona ir Darius Šupšinski, „Raguolis“; skruzdėlynas

• Kategorija patiekalas

III vieta – „Už-eiga“; salamokas (sriuba) ir čenakai (patiekalas)

Punsco „Užeigos“ šakotis (raguolis)

„Perlo 2024“ apdovanojimai Poznanėje

Visus laimėtojus širdingai sveikiname.

Iš 17 produktų, besivaržančių dėl nominacijos „Perlo“ apdovanojimui, buvo atrinkti aštuoni, tarp jų iš Punsko valsčiaus „Motulės“ duona – I. ir B. Mročkovskiai bei „Dzūkelių“ rageliai – Aldona ir Darius Šupšinskai, „Raguolis“. Apdovanojimo ceremonija vyko prie Tikocino pilies.

Į rugsėjo mėnesį Poznanėje vykusią mugę „Regionų skoniai“ susirinko per 80 įdomiausių kulinarijos gaminių gamintojai. Renginio metu vyko 23-iasis nacionalinio konkurso „Mūsų kulinarijos paveldas“ finalas ir buvo teikiami „Perlai“. Tarp aštuonių Palenkės vaivadijos laureatų – du Punsko krašto atstovai: Aldona Šupšinskienė, „Raguolis“ („Dzūkelių“ rageliai) bei I. ir B. Mročkovskių kepyklėlė („Motulės“ duona). Nuoširdžiai sveikiname laureatus.

„Perlo“ apdovanojimas jau ne pirmą kartą pateko į mūsų kraštą. Anksčiau jis skirtas šioms žmonėms ar įmonėms:

- PPHU „Deśra“ 2001 m. (už lietuvišką skilandį);

- Birutei Zimnickienei 2001 m. (už raguolį);
- Birutei Zimnickienei 2007 m. (už skruzdėlyną);
- Restoranui „Sodas“ 2008 m. (už lietuviškus blynus);
- Aldonai ir Dariui Šupšinskams 2010 m. (už pyragą „Šimtalapis“);
- Reginai Pykienei 2013 m. (už pyragą „Napoleonas“);

- Birutei Zimnickienei 2015 m. (už vaisinį/obuolių sūrį);
- Reginai Pykienei 2016 m. (už raguolį);
- Reginai Pykienei 2023 m. (už skruzdėlyną).

Dalyvauti konkurse skatina ir rašant paraiškas padeda Danutė Bobinienė bei Rajono (Seinuo-se) ir Palenkės (Šepietave) žemės ūkio konsultavimo centrai.

Kaip matom, mūsų kraštas turtingas ne tik dėl gražaus gamtovaizdžio, nepakartojamos kultūros, talentingų ir neeilinių žmonių, bet ir virtuvės su labai senomis receptūromis. Joje daug skanių, nepaprastų patiekalų. Tai rodo laimėjimai Lenkijos mastu rengiamuose konkursuose. Apie laimėtojus, jų veiklą, konkursų

įspūdžius rašysime kituose „Aušros“ numeriuose.

Turime siekti perduoti senus receptus ir skatinti kartu gaminti mūsų atžalas, kad neužmirštų savo krašto patiekalų, kaip ir istorijos, kultūros bei kalbos. Mat tai mus išskiria ir praturtina. Ir už tai esame atsakingi mes – visi bendruomenės nariai.

Palenkės vaivadijos maisto produktų gamintojai „Regionų skonių“ mugėje Poznanėje

Šiukšlės. Mes vis dar neišmokome rūšiuoti atliekų

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Šių metų rugpjūčio mėnesį Punsco valsčiuje surenkant komunalines atliekas atlikta šiukšlių kontrolė. Jos metu ištirta, kad rūšiuojamos atliekos sumaišomos su nerūšiuojamomis, nesilaikant rūšiavimo taisyklių. Valsčiaus viršaitis, kreipdamasis į visos teritorijos gyventojus, prašo vadovautis seniai nurodytomis atliekų tvarkymo taisyklėmis, naudojantis atitinkamais joms skirtais šiukšlių maišais. Priešingu atveju nesilaikantiems įstatymų bus skirtos baudos, siekiančios 62,00 zł už asmenį.

Įki 2018 metų privalėjome išmokyti rūšiuoti atliekas. Po šešerių metų atliktos kontrolės metu paaiškėjo, kad vis dar nemokame arba nesistengiame laikytis atliekų tvarkymo taisyklių. Nepaisant to, kad nuo seniai skanduojamos aplinkos taršos problemos, įvairiais būdais žmonės skatinami rūpintis gamta, oru ir galiausiai savo ir artimųjų sveikata, toliau elgiamės labai neatsakingai. O juk tai yra mūsų pareiga.

Visai neseniai pasigirdo kalbos, kad Punsco valsčiuje komunalinių atliekų surinkėjai iš kai kurių gyventojų nepaima visų nerūšiuojamų atliekų. Iš pradžių buvo nesuprasta, kodėl taip vyksta, tačiau į Punsco valsčių atsiųstos surinkėjų nuotraukos atsakė į visus klausimus. Tarp didelių atliekų maišų krūvos akivaizdžiai matyti, kokios šiukšlės į juos patenka. Ne tik plastmasė ar stiklas maišomi

su maisto likučiais, bet ir kraunamos įvairiausios žemės ūkyje naudojamų priemonių pakuotės. Galima būtų pagalvoti, kad tai plastmasinis gaminy, kurį būtų galima surūšiuoti, tačiau tai NĖRA KOMUNALINĖS ATLIEKOS. Punsco valsčiuje dirbanti švaros inspektoriė Jolanta Latvienė pasakoja, kad mes toliau nelabai suprantame, kas yra komunalinės atliekos. Joms jokiais būdais nepriskiriamos žemės ūkyje naudojamų produktų ar priemonių pakuotės, talpyklos ir kt. Komunalinės šiukšlės tai tik mūsų buityje susikaupiančios atliekos. Jos gali būti mišrios ir rūšiuojamos. Skirstyti šiukšles į atitinkamus šiukšlinės segmentus yra labai paprasta, jeigu rūšiavimas tampa kasdieniu įpro-

čiu. Tad norint prie ko nors įprasti, pirmiausiai reikia suvokti savo elgesio svarbą ir prasmę.

Kartais komunalines atliekas maišydami su ūkinėmis neįsisąmoniname, kad darome ką nors blogai. Tai irgi suprantama, nes, pavyzdžiui, mineralinių trąšų pakuotės iš pirmo žvilgsnio atrodo „nepavojingos“. Vis dėlto tokią plastmasę privalome grąžinti į parduotuvę, kurioje įsigijome produktą. Tas pats pasakytina apie visų žemės ūkyje naudojamų priemonių pakuotes. Pasirodo, kad parduotuvės jau yra įpratusios prie tokių reikalavimų ir įgyvendina pareigą priimti iš kliento grąžinamas atliekas, kur paskiriems produktams net išrašomas dokumentinis įrodymas (mat tokio reikalauja žemės ūkyje

Šiukšlės, kurias išmetus į mišrias atliekas galima sumokėti nemažą baudą

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Kontrolės metu atlikta nuotrauka

vykdomų kontrolių atstovai). Ūkininkai pasakoja: jeigu nusipirkome piktžolėms naikinti herbicidų bakelį, tai sunaudoję grąžiname į tą pačią parduotuvę, kurioje pirkome. Panašiai yra su rulonų folija, kurios per metus surenkame šimtus kilogramų. Kaupiame vienoje vietoje ir laukiame, kol vyrukai surinkėjai atvažiuos ir paims, arba patys pririnkę tam tikrą kiekį išvežame į jos kaupimo punktus. Čia pripratimo reikalas. Tiesa tokia, kad jeigu mokėjome pagaminti šiukšlę, tai mokėjime ją ir tinkamai sutvarkyti.

Visgi ne viskas yra taip paprasta, nes esą tokių atliekų, kurių niekas nesurenka. J. Latvienė pasakojo, kad iš tiesų mūsų ūkininkai, kalbant apie atliekas, palikti likimo valiai. Tam tikrų šiukšlių nėra kur mesti, o jų supirkimo įmonės bendrauja tik su stambiomis bendrovėmis, iš kurių apsimoka paimti atliekas ir tik su jomis turėti pasirašytą atliekų išvežimo sutartį. Dėl kelių kilogramų niekas nekvaršina sau galvos. Tai atskira problema, kita ir labai plati tema.

Kalbėdami apie mūsų problemą – nemokėjimą atskirti rūšiuojamų ir nerūšiuojamų atliekų, prisiminkime, kaip tai reikia taisyklingai daryti:

1. Nerūšiuojamas atliekas kaupiame violetiniame/pilkame arba juodame maiše, kurį galima įsigyti beveik kiekvienoje parduotuvėje. Nekainuoja milijonų.

2. Rūšiuojamos atliekos keliauja į spalvotus maišus:

- a) žalias – stiklui;
- b) geltonas – metalui ir plastikui;
- c) mėlynas – popieriui;
- d) rudas – bioatliekoms, tačiau labai rekomenduojama patiems kompostuoti ir maistingą kompostą naudoti augalų reikmėms.

Reikalui esant visada dėl maišų atliekoms galima kreiptis į Punsco valsčių, į Jolantą Latvienę. Ji akcentuoja, kad, be rūšiavimo, privalome laikytis metų pradžioje nustatyto atliekų surinkimo grafiko. Lenkijos įmonė MPO Sp. z o.o. praneša, kad valsčius yra įpareigotas 2024 m. pasiekti 45 % perdirbamų atliekų lygį. Praeitais metais Punsco valsčiuje surinktos 469 tonos nerūšiuotų atliekų, sudariusių net 58 % visų šioje teritorijoje pagamintų šiukšlių. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad valsčiui mūsų nerūšiavimas labai daug kainuoja, neįmanoma perdirbti produktų, kurie tik surūšiuoti būtų skirti antriam panaudojimui, pridedame prie aplinkos šiukšlinimo.

Reikalui esant visada dėl maišų atliekoms galima kreiptis į Punsco valsčių, į Jolantą Latvienę. Ji akcentuoja, kad, be rūšiavimo, privalome laikytis metų pradžioje nustatyto atliekų surinkimo grafiko. Lenkijos įmonė MPO Sp. z o.o. praneša, kad valsčius yra įpareigotas 2024 m. pasiekti 45 % perdirbamų atliekų lygį. Praeitais metais Punsco valsčiuje surinktos 469 tonos nerūšiuotų atliekų, sudariusių net 58 % visų šioje teritorijoje pagamintų šiukšlių. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad valsčiui mūsų nerūšiavimas labai daug kainuoja, neįmanoma perdirbti produktų, kurie tik surūšiuoti būtų skirti antriam panaudojimui, pridedame prie aplinkos šiukšlinimo.

Svarbu priminti, kad yra stambios rūšiuojamos buitinės atliekos, kurios du kartus per metus surenkamos iš namų. Norint jų atsikratyti mums patogiu laiku, galima išvežti į Punsco valsčiaus garažą – rūšiuojamų atliekų PSZOK punktą. Garažas atidarytas valsčiaus įstaigos darbo valandomis nuo pirmadienio iki penktadienio. Čia galima atvežti sunaudotas baterijas ir akumuliatorius, neveikiančią elektros ir elektroninę įrangą, baldus, sudėvėtas padangas, statybų atliekas, lakuotą medieną ir jos gaminius, dažus ir chemikalus, paprastas ir fluorescencines lemputes.

Įdomumo dėlei galima pateikti pavyzdį, kaip Lenkijos mieste Gožuv Wielkopolski (Gorzów Wielkopolski) surastas būdas paskatinti žmones rūšiuoti buitines atliekas. Štai gyventojai gali dalyvauti akcijoje „Iškeisk šiukšles į kultūrinę veiklą“ (lenk. „Wymień odpady na kulturalne wypady“). Atnešę atitinkamą kiekį surūšiuotų atliekų į surinkimo punktą jie gali nemokamai gauti bilietą į kiną, filharmoniją, atrakcionų parką, koncertą, sporto ar su maistu susijusius renginius. Gal ir mums patiems reiktų paieškoti atliekų rūšiavimo kelių, kuriais nuo mažų dienų sektų mūsų vaikai?

Pabaigoje įsidėmėkime, kad perdirbti tinkamos atliekos keliauja į perdirbimo gamyklas, o netinkamos – panaudojamos energijai išgauti. Pavojaingos ir netinkamos panaudoti šiukšlės keliauja į sąvartynus. Nuo mūsų priklauso, ar ateityje norėsime grožėtis žaliaisiais piliakalniais, ar gamtą keisti sąvartynų kalnais.

Daugiau informacijos apie atliekų rūšiavimo tvarką rasite interneto puslapyje www.naszemiesci.pl.

Istorijų vingiai: nuo griekių iki cemento

LILIJA VALATKIENĖ

S magu išsukti iš kelio ir nuste-
binti save naujais atradimais,
istorijos vingiais ir potyriais.
Jei lankysitės Varėnos rajone, pava-
žiukite 4 kilometrus į pietus nuo
Naujųjų Valkininkų ir, palikę auto-
mobilį, kabančiu tiltu pereikite į kitą
Merkio pusę. Vasarą čia vyko tarp-
tautinis dailininkų pleneras, tad so-
dyba „Griekucis“ laikinai buvo virtusi
mūsų namais.

CEMENTO FABRIKO AKCININKAS –
JONAS BASANAVIČIUS

Prieš pat kabantį pėsčiųjų tiltą pa-
mačiau informacinę lentą, kurioje

mano didžiai nuostabai surašyta
trumpa informacija apie Mielu-
piuose buvusį cemento fabriką.
Mielupiai išsidėstę šiaurės Merkio
upės, kur kadaise buvo geležinke-
lio stotis. Cemento fabrikas, juolab
buvęs, nemanau, kad jus sudomins.
Bet informaciniame stende išvy-
dus mūsų patriarcho, daktaro Jono
Basanavičiaus fotografiją, neabejo-
tinai kils smalsumas. Teko labiau
pasidomėti šiuo epizodu ir atsakyti
į klausimą, kas bendro tarp cemento
ir žymaus Lietuvos veikėjo J. Basa-
navičiaus. Pasirodo, jis buvo vienas iš
fabriko savininkų.

Fabriko istorija prasidėjo, kai

1912 metais įsikūrė „Lietuvos Por-
tland – cemento fabriko bendrovė“.
Šios bendrovės tikslas buvo gamin-
ti cementą lokaliai, nes iki tol visą
Lietuvoje naudojamą cementą at-
gabendavo iš Anglijos, Latvijos,
Norvegijos, Belgijos, Danijos ir Vo-
kietijos. Tarp įmonės akcininkų buvo
ir daktaras Jonas Basanavičius.

1913 metais bendrovė pasamdė
jauną Kijevo politechnikos institu-
to profesorių Praną Jodelę nustatyti
optimalią vietą fabrikui įkurti ir jį
suprojektuoti. Suprojektuotas fa-
brikas turėjo vieną vertikalią krosnį.
Pirmos gamybos partijos nebuvo
geros kokybės. Pasamdžius ekspertą

Cemento fabriko griuvėsiai
Ruins of the concrete factory

XIX amžiuje ištyrus kreidos luistus, atsidengiančius Merkio ir jo intako Mielupio slėnyje nustatyta, kad jie tinka cemento gamybai. 1913 metais Kijevo universiteto profesoriaus Prano Jodelės iniciatyva buvo įsteigta bendrovė cemento fabriko statybai, kurios vienu iš dalininkų buvo Jonas Basanavičius, lankęsis Pamerkių ir gretim Mielupio kaime. Bendrovės tikslas buvo paskatinti ekonominę veiklą sukurti darbo vietų, pagerinti vietos žmonių gyvenimo sąlygas. Prasidėjus karui fabriko veikla nutrūko. Liko kreidos karjeras, degimo krosnies pamatai. Pirmųjų cemento partijų sampilos.

First Lithuanian concrete factory, based on chalk reserves was constructed in the early XX century, and abandoned because of WWI.

Pirmojo Lietuvoje cemento fabriko įkūrėjai - Pranas Jodelė ir Jonas Basanavičius
Founders of the factory Pranas Jodelė and Jonas Basanavičius

Lilijos Valatkienės nuotr.

Informacinis stendas

Pamerkio sodybos puoštos langinės

Lilijos Valatkienės nuotr.

iš Rygos, patobulinta gamybos technologija ir gauta pirma kokybiška partija, iš kurios pagamintos plytos išliko iki mūsų dienų.

Visgi per Pirmąjį pasaulinį karą fabrikas apgriautas, o dėl po karo prasidėjusių konfliktų su Lenkija jis nebuvo atstatytas ir galiausiai vietinių gyventojų išrinktas plytomis.

GEROVĖ PRIKLAUSO NUO EKONOMIKOS

1912-ųjų birželio 13 d. „Viltyje“ išspausdintas straipsnis „Nauja lietuvių fabrika“ rodo, kaip žymus politikas, daktaras aktyviai stengėsi šią idėją palaikyti ir įgyvendinti. Tekstas dalykiškas, rodantis verslininko nuovoką, visai kitos stiliškos nei jo istoriniai ar publicistiniai rašiniai. Aiškėja, kad daktaras puikiai suprato tautinio verslo tikslus ir reikšmę tautinei sąmonei stiprinti. Paskaitykite. Tekstas pateikiamas netaisytas.

„Lietuvių tautos sąmonei pastaraisiais metais kiek pakilus, drauge su ją atsirado pas mus ir rūpesnių pagerinti materialinį žmonių būvį. Tai aiškiausia rodo visa eilė įstaigų ir steigiamų vartotojų draugijų, kaip ir vienur kitur

atsiradusių mažesnių bei didesnių fabriky, kuriuose mūsų krašto žmonės jau randa ir ras sau uždarbio ir maisto.

„Cementą“ lietuviai, be abejo, jau gerai pažįsta ne tik iš vardo, bet ir iš daikto, taip dažnai pastaruoju laiku vartojamo įvairiems dalykams. (...) Portlendo cementas, kuris daugiausiai technikoje yra vartojamas, kaip žinoma, yra gaminamas iš anglirukščių kalkių arba kreidos ir molio. Visoje plačioje Rusijoje fabriky cementui dirbti yra vos apie 45; jose išdirbamo cemento toli gražu visiems reikalavimams neužtenka, todėl pastaraisiais 2–3 metais jojo prekyvietėse dažnai stigidavo

ir kainoje jis buvo labai pakilęs net iki 6–7 rublių už 10–11 pūdų bačkelę; tarpais visiškai jo trukdavo ir jis didžiausia kaina nebuvo gaunamas.

Lietuvos ir Gudijos gubernijos: Suvalkų, Kauno, Vilniaus, Gardino, Minsko, Vitebsko ir Mogilovo dar nė vienos cementui dirbti fabriky neturėjo, ir čia jis buvo iš kitur atgabnamas; o kadangi jojo pervežimas buvo gana tolimas ir brangus, tai ir cemento pigia kaina pas mus turėt negalėjo.

Ir Lietuvoje cementui dirbti materialo netrūksta, tik lig pastarųjų laikų mums trūko gerų specialistų – inžinierių, kurie su-

prastų jį cemento darymui sunaudoti. Atsirado tačiau ir lietuvių tarpe doras cemento fabrikacijos žinovas, inž. Pranas Jodelė, Kijevo politechnikos profesorius, kursai pastaraisiais dvejais metais yra ėmęs darban tą taip svarbią pramonės šaką. (...) gerai moksliskai ištyręs patį kalkių materialą ir geologines sluoksnio ypatybes, pagaliaus apsisotojo Trakų apskrityje, būtent tų vietų, kurios palei Merkio upę guli. Tinkamiausią eksploatacijai vietą jis rado tarp Dziegcorių ir Pamerkio kaimų, Valkininko parapijoje, Varėnos valsčiaus, kur „mergelkreidės“ (Mergelkalk) sluoksnis turi nuo 4–5 metrų iki didžiausio vietomis storumo,

Kabantis tiltas per Merkio upę

Iš Lilijos Valatkienės asmeninio albumo

Sodyba „Grikucis“

kur jisai ½–3 metrų storumo smilčių sluoksniu viršuje yra apdengtas ir labai lengvai gali būt kasamas. Pagal prof. Jodelės ir kt. darytų technikos ir chemijos bandymų vietos mergeliai-kreidė, iš kurios bus daromas Lietuvos cementas, duoda labai gerą, tvirtą Portlendo cementą, labai tinkamą visokiems technikos dalykams!

(...) Iš vyriausybės leidimas fabrikai statyti, pagal padarytu prof. Jodelės planu, yra jau gautas ir pati fabrika dabar jau statoma. Apkainota, jog fabrikos intaisymas, kad galima būtų 500.000 pūdų kas metai cemento padaryti apsieis apie 60.000 rublių, prie to dar reikšią pridėti kokias 40.000 rublių apyvartai.

Kadangi fabrika stovės netoli geležinkelio ir prekės transportas bus gana pigus, manoma, kad cemento bačka kaštuosianti 2 r. 50 kap., būsianti pardavinėjama už 3 r. 50 kap., taigi duosianti gryno pelno 1 rublį ir aišku didelis dalininkams dividendas.

Be to, dar nereiktų užmiršti, kad fabrika šiame pavargusiame, tamsiame, neturtingame krašte, be abejo, bus kultūros ir ekonomijos sąlygoms pagerinti centras. Jau šiandien ne tik Valkininko parapijoje, bet ir toli nuo jos

visoje apylinkėje ūkininkų tarpe tik apie fabriką bei uždarbį joje kalbama ir svajojama, ir tikrai tokiems artimiausių smiltynuose gulinčių kaimų, kaip Dziegcoriai, Pamerkys, Papiškiai, Voriškiai, Urkionys ir kt. gyventojams, kurie daugiausiai yra mažžemiai, fabrika taps ekonomijos versme, iš kurios ne vienas turės nemenką naudą gyvenimui pagerinti ir kiek daugiau apsišviesti.

Tuo tarpu visas cemento fabrikos dalykas yra vedamas kelių susitarusių draugų; šiomis dienomis manoma organizuoti formulinė bendrovė, kurios nariai lig šiol prisižadėję įnešti

Senieji puodai tapo puošmena

apie 50.000 rublių. (...)

Autobiografijoje rašyta, kad 1913 m. sausio 7 d. kartu su direktoriumi Pranu Jodele J. Basanavičius aplankė cemento fabriką Valkininkuose, o vakare Dziegcorių kaime demonstravo modernaus fonografo veikimo būdą, prieš tai juo įrašęs keletą dzūkiskų dainų. Balandžio 27–28 d. per Velykas vėl fabrike, o vakare jo patalpose klausėsi koncerto. Taigi, daktaras 1912 m. tapo vienu iš penkių privačios akcinės bendrovės Cemento fabriko su 55.000 rublių įstatiniu kapitalu akcininku. Jame dirbo apie 100 vietos gyventojų.

P. Jodelė 1908–1913 m. vasaromis atliko geologinius tyrinėjimus ir rado tinkamą vietą cemento fabrikui statyti Dzūkijoje, netoli Valkininkų, šalia geležinkelio linijos. Verslo dalininkai profesorius P. Jodelė, J. Basanavičius, agronomas J. Masiulis, inžinierius Tomas Norus-Naruševičius, V. Čepulis pigiai įsigijo sklypą ir reikiamą modernią cemento gamybos įrangą.

DZŪKŲ TRADICIJOS GRIKIO KELIJE

Dabar pereikime tvarkingą egzotišką kabantį tiltą, kuris yra nepamainoma susisiekimo priemonė vietiniams gyventojams ir svečiams.

Mes, dailininkai, apsistojome sodyboje „Grikucis“. Laima ir Kostas Mačioniai savo „Grikucio“ sodyboje siūlo tai, kas nuo senų laikų paveldėta iš protėvių. Žmonių „nuo asfalto“ susidomėjimas senaisiais tradiciniais amatais auga. Atvyksta ne tik lietuviai, bet ir vokiečiai, net japonai buvo užsukę, aprašę edukacijas savo laikraščiuose.

Grikinis pyragas, duona, grikučiai – blynai iš grikių miltų, užaugintų, iškultų ir sumaltų čia pat. To įrodymas sodyboje garbingiausioje vietoje stovinčios Laimos protėvių girnos, kurioms mažiausiai pusantro šimto metų. Kaip grikis iš lauko atkeliauja iki stalo, jį su vyru Kostu pasakoja turistams, kurie užsimano tokios pramogos.

„Grikliai savo turtinga sudėtimi aplenkia visas kitas grūdines kultūras. Jie turi daug geležies. Dažnai žmonės sako, kad mėsą primena. Tai žinoma, kad primena, juk tiek geležies. Taip pat daug B grupės vitaminų, kurie nervų sistemai reikalingi. Kalis širdžiai ir kraujagyslėms, cinkas, fosforas.

Grikliai – ir maistas, ir vaistas, negalima padauginti. Bet manau, kad kartą per dieną reikia būtinai grikių suvalgyti“, – pasakojo Laima.

„Grikucio“ šeimininkai siūlo ir pasimėgauti orientaciniu baidarių žygiu Merkio upe, kuris trunka 5–6 valandas, arba plaukti Šalčia, Verseka. O Merkys, anot jų, tinkamas plaukti net žiemą.

Per adventą „Grikucio“ šeimininkai siūlo minkyti grikinę tešlą ir kepti figūrinius sausainius senovinėje krosnyje. Čia galima išmokyti kepti ir „bulbines“ bandas su spirgučiais ar iš vilnos nusivelti Kalėdų eglės žaisliuką.

Laima supažindina svečius ir su Velykų tradicijomis, išmoko kepti grikinį pyragą. Mėgstamiausias turistų užsiėmimas – lieti žvakes ir kalti inkilus. Šių amatų jie noriai mokosi edukaciniuose užsiėmimuose.

Tėtis

LIUDVIKAS TALIUNEVIČIUS

Mano tėtis Vincas Taliunevičius gimė 1891 m. šiaurinėje Lietuvos dalyje (netoli Latvijos sienos), Baltušių kaime, 3 km nuo Žiobiškio ir 9 km nuo Rokiškio. Tėvo tėvas Vladas Taliunevičius gimė 1841 m. sausį, mirė 1934 m., mama buvo vardu Jadvyga, jos mergautinė pavardė Ivanauskaitė. Tėčio seneliai (mano proseneliai) buvo Agnieška (mergautinė pavardė Pašluvečiūtė) ir Stasys Taliunevičiai.

Apylinkės gyventojai tėvo šeimą laikė lenkų kilmės, nes jie tarpusavyje kalbėjosi lenkiškai. Bandžiau išsiaiškinti, kaip galėjo atsitikti, kad lenkų šeima atsidūrė vietovėje, kur daugiausia gyveno lietuviai.

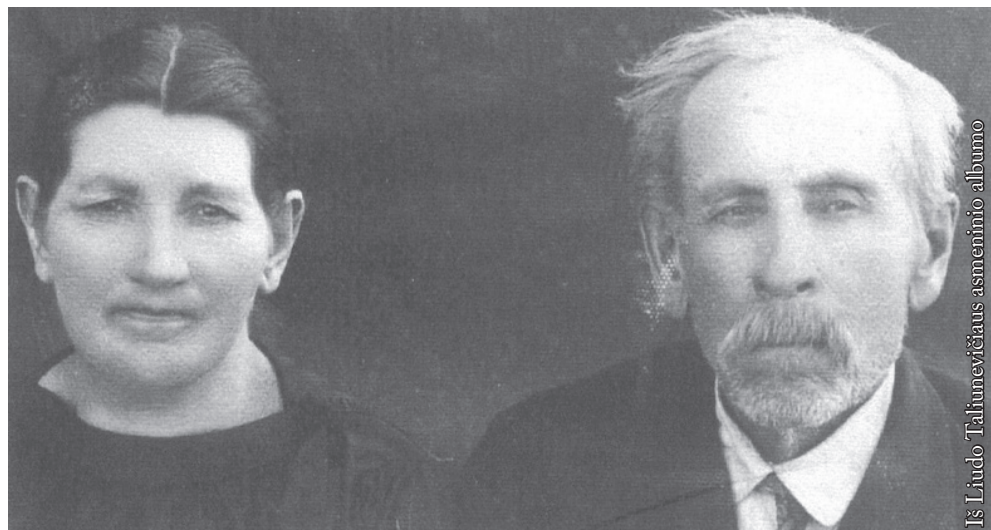
Iš mūsų giminaičio Kazimiero Taliunevičiaus (g. 1906 m. tame pačiame kaime, kaip ir tėtis) sužinojau, kad jis matęs mano prosenelio Stasio ir dvarininko Kociolkovskio sudarytą pirkimo-pardavimo dokumentą. Jame užrašyta, kad Kociolkovskis parduoda, o Stasys Taliunevičius perka Baltušių kaimą (be gyvų sielų) už 5000 sidabro talerių. Tik neprisimenąs,

ar šis dokumentas buvo išduotas 1806 ar 1812 m.

Mane domino, iš kur į šią vietovę atvyko mano prosenelis. Neturėdamas kitų galimybių, pabandžiau išsiaiškinti šį klausimą pagal pavardę. Ieškojau Taliunevičiaus pavardės Lietuvos archyvuose ir Vilniaus Rasų kapinių metrikų knygose. Niekur neaptikau žmonių, turinčių tokią pavardę. Jau gyvendamas Lenkijoje, jos archyvuose taip pat neradau žmonių šia pavarde, išskyrus mūsų šeimos narius.

Atrodo, kad dabar Lenkijoje yra tik vienas žmogus šia pavarde, ir tai esu aš. Mat mano brolis Stanislovas turėjo tris dukras, aš turiu dvi dukras, ir jos perėmė savo vyrų pavardes. Taigi dabar Lenkijoje esu tarsi dinozauras. Juokais galiu pasigirti ir tuo, kad esu kilęs iš karališkosios šeimos, nes mano senelių vardai Jadvyga ir Vladislovas, o tai mūsų Jogailaičių karalių vardai.

Domėdamasis savo šeimos kilme, kreipiausi ir į ekspertus, tyrinėjantį pavardžių kilmę. Jų nuomone,

Jadvyga ir Vladas Taliunevičiai

Iš Liudo Taliunevičiaus asmeninio albumo

Taliunevičiai į Lietuvos žemes atvyko ne iš Lenkijos, o iš Baltarusijos. Ši versija labai tikėtina, nes mano pusbrolis Edmundas Paluikis (jo mama yra mano tėvo sesuo) šiek tiek tyrinėjo šį klausimą. Jis išsiaiškino, kad Baltarusijoje, netoli Lietuvos sienos, gyvena ir galbūt tebegyvena žmonės, turintys pavardę Taliunevičius (Taluniewicz) arba jos baltarusišką variantą.

Mano prosenelis Stanislovas Taliunevičius turėjo tris sūnus ir dukterį. Dukra Agota ištekėjo už Jono Povilavičiaus ir išvyko į vyro gimtinę. Sūnūs Juozas ir Justinas Taliunevičiai sukūrė šeimas ir toliau gyveno gimtajame Baltušių kaime. O sūnus Vladas (mano senelis) apsigyveno naujai įkurtame ūkyje, esančiame apie 1,5 km nuo kaimo. Jiems priklausė 42 ha žemės (iš jų 7 ha miško).

Kaip įdomybę galiu pateikti, jog naršydamas Lietuvos valstybiniame archyve Vilniuje aptikau, kad mano senelio Vladislavo ir jo sesers Agotos gimimo datos sutampa (1841 m. sausio mėn.), taigi jie turėję būti dvyniai. Labai tikėtina, kad senelio Vladislavo žmona Jadvyga Ivanauskaitė buvo rusų arba baltarusių kilmės, nes jos keturi broliai gyveno Rusijoje (arba Baltarusijoje), o vienas iš brolių, sukūręs šeimą, apsigyveno Rokiškyje.

Mano seneliai turėjo tris vaikus. Dvi dukras Stefaniją ir Zosę bei sūnų Vincentą (mano tėvą). Seserys baigė Žiobiškio miestelio pradinę mokyklą lietuvių kalba.

Tėtis 1907 m. baigė keturias Mitovo (dabar Jelgava Latvijoje) gimnazijos klases. 1912 m. Dorpate (dabar Tartu), Estijoje, įgijo vaistininko padėjėjo diplomą. Išsilavinimą įgijo rusų kalba, nes šios šalys tuo metu priklausė carinei Rusijai. 1912–1918 m. dirbo Vestbergo ir Frydlanderio vaistinėje Sankt Peterburge. Po Spalio revoliucijos, kai bolševikai nuvertė carą ir Sankt Peterburge prasidėjo savivalės ir žudynių laikotarpis,

Rokiškio dvaras

grįžo į Lietuvą. Dvejus metus dirbo tėvo ūkyje, o 1920 m. įsidarbino Rokiškio vaistinėje.

Tėvo tėvai, nenorėdami dalyti turto, nusprendė visą ūkį atiduoti sūnui (mano tėvui), o dukroms išmokėti kraiti pinigais. Dalį pinigų davė tėvai, kitą dalį įsipareigojo išmokėti mano tėtis.

Jaunesnioji sesuo ištekėjo už Paluikio ir su vyru gyveno Kaune. Jie turėjo du sūnus: Edmundą ir Gediminą. Vyresnioji Stefanija ištekėjo už Seikolio, kuris gyveno Rokiškyje. Ten jie pasistatė naują namą, vaikų neturėjo.

Tėtis, gavęs darbą Rokiškyje, nusprendė ten apsigyventi. Nusipirko 14 ha ūkį Velniakalnio kaime, esančiame 1 km nuo Rokiškio (vėliau šis kaimas buvo prie jo prijungtas). Ūkyje buvo nedidelis gyvenamasis namas ir ūkiniai pastatai. Šiam turtui įsigyti jis pasiskolino pinigų iš savo giminaičio Antuko Taliunevičiaus.

ŠIEK TIEK ŽINIŲ APIE MANO MIESTĄ – ROKIŠKĮ

Prieš keliolika metų miestas šventė 500-ąjį įkūrimo jubiliejų. Šiam įvykiui paminėti centrinėje aikštėje buvo pastatyti vartai.

Įdomiausi objektai, kuriuos verta aplankyti:

1) 1868–1885 m. pastatyta Šventojo Mato bažnyčia yra neogotikinės architektūros perlas. Interjero

įrangą sudaro nuostabios medinės skulptūros, pagamintos Belgijoje, vitražai ir bronzinės skulptūros, pagamintos Austrijoje, paaukuotas altorius – Prancūzijoje, šviestuvai – Varšuvoje, o vargonai – Vokietijoje.

2) Grafo Tyzenhauzo, o vėliau grafo Pšezdzieckio dvaras. Šiandien čia veikia muziejus, kuriame galima pamatyti didžiulę žymiausio lietuvių liaudies skulptoriaus Liongino Šepkos kolekciją.

3) Kavoliškio kaime (3 km nuo Rokiškio) buvęs grafų Komorovskių dvaras. Čia Zigmantas Leopoldas Komorovskis (1845–1920), buvusio Lenkijos prezidento Bronislavo Komorovskio senelis, turėjo dvarą ir garsų fabriką – saldainių ir sausainių gamyklą. Jie gerai mokėjo lietuvių kalbą. Julijus Komorovskis lietuvių kalbos mokė vaikus mokykloje, o jo žmona Marija Magdalena net rašė lietuviškai eilėraščius.

Zigmantas Komorovskis mirė ir buvo palaidotas Kovališkėse. Senelio kapą aplankė ir Bronislavas Komorovskis. Jo iniciatyva 1994 m. gegužės mėn. čia buvo pastatytas naujas kryžius su koplytėle.

Mano senelis juos tikrai gerai pažinojo. Grafas Pšezdzieckis ir mano senelis buvo nuoširdūs draugai. Nesistebiu, kad taip buvę, nes jie kalbėjo lenkiškai, o lenkų apylinkėse būta nedaug.

Mokykloje

BIRUTĖ BURDINAITĖ-OŁÓW

Mokytojas: Labas rytas!

Mokiniai: Labas rytas, mokytojau!

Mokytojas: Šiandien prisiminsime rugsėjo mėnesį nagrinėtus kūrinius. Tik nedirbsite atskirai, o jūsų laukia *darbas grupėse*.

Jūratė: Puiku! Man tai patinka.

Mokytojas: Kiekviena grupė atsakinės į klausimus, susijusius su vienu iš aptartų kūrinių. Leidžiu jums patiems pasirinkti, kurioje grupėje norite būti. Tik kad visi nepasirinktute tos pačios... *Vardan* demokratijos turime kaip nors susitarti. ☺

Povilas: O kiek bus grupių?

Mokytojas: Keturios. Pirmoji prisimins A. Liobytės „Sunkią mamą“,

antroji K. Sajos „Klumpės“, trečioji A. Vaičiulaičio „Kur bakūžė samanota“, o ketvirtoji – B. Vilimaitės „Kada piešime perlinę vištelę?“.

Povilas: Tai aš renkuosi pirmąją!

Kostas: Ir aš!

Sonata: Aš taip pat pirmąją!

Mokytojas: Na, gal kas pagaliau pasirinks ir kitą grupę?

Inga: Aš trečiąją.

Mokytojas: Gerai. Ar jau visi pasiskirstėte?

Kostas: Mokytojau, dar Saulius nepasirinko grupės...

Jūratė: *Jam vienodai rodo.* Juk jis

pirmūnas.

Saulius: Kuri grupė yra mažiausia, tą ir renkuosi.

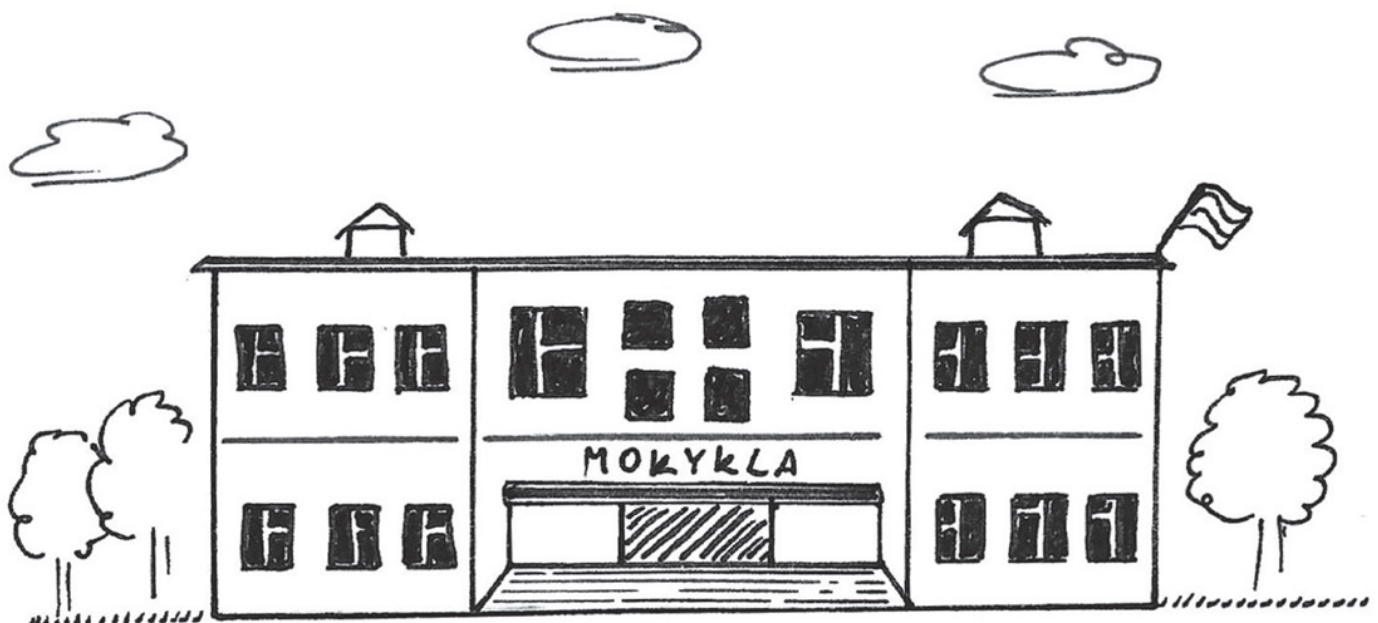
Audra: Mūsų mažiausia, antroji...

Inga: Ne, mūsų, trečioji. *Suskaičiuok ant piršty, ir pamatysi.*

Audra: Iš tiesų...

Mokytojas: Na, tai imamės darbo.

Darbas grupėse, darbas grupėmis, o gal grupinis darbas? Valstybinės lietuvių kalbos komisijos tinklalapyje aiškinama: „**Grupinis darbas** yra bendrai atliekamas žmonių grupės darbas, tarkim, dėliojama mozaika: vienas dėsto akmenukus, kitas derina, trečias klijuoja ir pan. Darbas gali

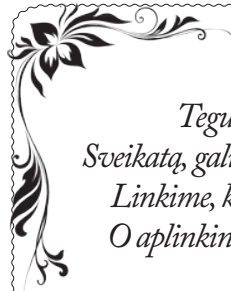

būti atliekamas ir **grupėmis**, tačiau tai nebūtinai tas pats, kas grupinis darbas. Grupės gali savarankiškai sudėlioti, tarkim, mozaiką. Tokiu atveju rezultatas – kiek grupių, tiek mozaikų. Pasakymas **darbas grupėse** būtų įmanomas tik tada, jei būtų kalbama apie darbo atlikimo vietą. Todėl, jei nurodomas darbo pobūdis, vietininkas taisomas įnagininku: ne *darbas grupėse*, o **darbas grupėmis**.“

Forma *vardan* nevertotina. Vietoj jos tinka vartoti **dėl ko; kieno vardu** ir pan., tikslui, priežastiai ar veiksmo pagrindui reikšti, pvz.: *Vardan demokratijos (Dėl demokratijos; Demokratijos labui; Jei norime demokratijos,) turime kaip nors susitarti. Vardan ko (Dėl ko; Kodėl; Kam) tu gyveni? Morta taip pasielgė vardan šeimos išsaugojimo (dėl šeimos išsaugojimo; norėdama išsaugoti šeimą; kad išsaugotų šeimą). Viskas daroma žmonių vardan (žmonių vardu arba žmonių labui). Vidaus vietininkas (iliatyvas) vartojamas kryptčiai į kieno nors vidų nusakyti, plg.: vidun – į vidų, miškan – į mišką. Vietininko forma *vardan* netaisoma specialiuose, tradiciškai vartojamuose posakiuose (iškilmingai žymint tikslą), pvz.: *Vardan Dievo Tėvo... Vardan tos Lietuvos vienybė težydi.**

Posakis *jam vienodai rodo* nevertotinas, nes tai žargoninis frazeologizmas. Jį reikėtų keisti, pvz.: **jam visiškai tas pat; vieni niekai; dykas niekas** ar pan.

Prielinksnio *ant* ir kilmininko konstrukcija nevertotina būdai su priemonės atspalviu reikšti, todėl skaičiuojame ne *ant pirštų*, o **pirštais**: *Suskaičiuok ant pirštų (pirštais), ir pamatysi. Ant pirštų (Pirštais) susikalbėsime.* Įsidėmėtina, kad reikšme „nedaug“ gali būti vartojamas frazeologinis junginys *ant pirštų suskaičiuoti* galima.

80 metų – tai tikra dovana.

Tegul šis skaičius reiškia gyvenimo patirtį,
Sveikatą, galią, o širdis tebūna pilna džiaugsmo ir šilumos.
Linkime, kad kiekviena diena būtų pilna gerų įvykių,
O aplinkiniai dovanotų meilę, palaikymą bei šypsenas.

Spalio 22 d. 80-ąjį gimtadienį švęs **Vitas Šidlauskas**.
Sveikinam Jus šventės proga.

Vaikai, anūkai ir proanūkiai

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

**Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!**

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2025 m. PRENUMERATOS KAINOS

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	12
	pusmetis	24	6	6
	ketvirtis	12	3	3
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	110	40	40
	pusmetis	55	20	20
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	150	60	60
	pusmetis	75	30	30

2024 m. rugsėjo 24 d.

į amžinybę iškeliavo

A. A. ALGIRDAS JURGIŲ JURKIŪNAS.

Nuoširdžiai dėkojame giesmininkams, giminėms, kaimynams, draugams ir artimiesiems už maldas, aukas, gėles ir paguodos žodžius bei palydėjimą į kapus.

Liūdintys žmona ir vaikai su šeimomis

Lietuvos žiniasklaida

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

2024 09 26–10 10

Nieko keisto, kad nuo ryto iki vakaro žiniasklaidoje rašoma, rodoma ir kalbama apie rinkimus į Seimą. Tačiau kartais dienai, kitai žurnalistų dėmesys nukrypsta ir į kitus nekasdieniškus įvykius. Šįsyk taip atsitiko su šalyje ganėtinai garsiu asmeniu, tokiu Algiu Ramanausku: muzikantu, radijo ir televizijos laidų vedėju, aktoriumi, tinklalaidininku. Jis jau seniai žinomas ir kaip asmuo, dėl savo vertybių ir pažiūrų jam – esą tikram patriotui ir doram lietuviui – nepatinkančius politikus, partijas ir eilinius piliečius viešojoje erdvėje nevengiantis išvadinti necenzūrine leksika.

2010 m. gruodį humoro vakare Lietuvos emigrantams Airijoje, anot žiniasklaidos, „pradėjęs savo autorinį pasirodymą atlikėjas tradiciškai pažėrė aibę rusiškų keiksmazodžių, nuo kurių linko ausys“, pasirodymą „artistas“ užbaigė žodžiais: „Eikit jūs visi na...“. Prieš dvylika metų „Facebook“ paskyroje jis paskelbė „Ryškiausių praėjusių 2012-ųjų beždžionių“ laureatus. Be abejo, savo stiliumi: nemažai „nominacijų“ buvo susijusios su žodžiu iš raidės „š“. Už tai, kad „Metų idiotas“ apdovanojimą skyrė tuomečiam ministrui pirmininkui Algirdui Butkevičiui ir išvadino jį „skystakiaušiu fufeliu“, socialdemokratų partija kreipėsi į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą.

Tiesa, šitam veikėjui kažkaip vis pasiseka išlipti sausam iš balos. „Gražiai“ pasirodyti A. Ramanauskas spėjo ir šįmet. Sausį dalyvaudamas vieno portalo laidoje tarybinius laikus palankiai vertinančius žmones vadino rusifikuota sovietine gyvulių mase. Anot A. Ramanausko, jie po truputį dvesia, bet būtų gerai juos išstremti. Dėl šių pareiškimų buvęs Europos Parlamento narys Stasys Jakeliūnas

kreipėsi į prokurorus, bet gavo prokuroro atsakymą, kad tyrimas nutrauktas, nes nebuvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusizengimo požymių.

Prieš keletą savaičių – naujas A. Ramanausko „numeris“. Savo tinklalaidėje kalbindamas rinkimuose dalyvaujantį Vytautą Sinicą jis teigė, kad reiktų atimti vaikus iš asmenų, kurie žiūri rusiškus filmus, klausosi rusiškos muzikos. Ir svarstė, ką reiktų padaryti pirmiau: atimti vaikus ir tada tėvus sušaudyti ar sušaudyti vaikų akivaizdoje. „Ir tėvas, kuris vaikščiojo su kroksais ir keikiasi rusiškai, jau yra pakankamas būti įvertintu kaip išgama ir iš jo atimti vaikai. Ir jei tu manai, kad aš juokauju, tai tu labai klysti. <...> Nu gerai, su kroksais nieko baisaus, bet turint omeny, kad mūsų visuomenėje yra žymiai daugiau nekokybiškų elementų – stribų išperos, per mažai visa tai, ką aš aiškiai išdėsčiau“, – savo „originalius“ pasiūlymus konkretino A. Ramanauskas.

Šįkart tokie minčių perlai nepraslydo pro žiūrovų, politikų ir institucijų akis. Į teisėsaugą dėl galimo neapykantos kurstymo kreipėsi Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos socialdemokratų partija, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, kai kurie parlamentarai. O ką į tai aršusis A. Ramanauskas? Ogi „kalbėdamas apie asmenis, kurie garsiai žiūri rusišką kiną ir šiuolaikinę rusišką popmuziką, kas yra absoliučiai barbariška, aš kalbu apie lietuvius, ne apie rusus. <...> Jeigu rusas klauso rusiškos muzikos ir leidžia savo vaikams rusišką muziką, aš tame nematau jokių problemų – tai jų kultūra, tebūnie barbariška...“ Tiesa, nepamiršo pabrėžti, kad jį puola vatnikai (šito žmogaus itin mėgstamas jam nepa-

tinkančiųjų pavadinimas) ir antrosios Lietuvos prastuomenė.

Kalbėdama su portalu lrt.lt, A. Ramanausko žodžius vertino Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorė Ainė Ramonaitė. Ji sakė, kad „tai visiškai neatsakingas ir net nemoralus kalbėjimas“. O tokie teiginiai padeda kalti pleišta Lietuvos visuomenėje ir Rusijai stiprinti savo propagandinius naratyvus. Jos nuomone, tai yra nė kiek ne geriau, o gal net blogiau nei Remigijaus Žemaitaičio antisemitiniai pasisakymai.

Socialdemokratų vadovė Vilija Blinkevičiūtė, „Žinių radijuje“ kalbėdama apie galimas koalicijas po rinkimų, įvertino ir konservatoriaus A. Ramanausko kalbas. Tiesa, šis po kilusio triukšmo pareiškė stabdantis narystę partijoje. Anot V. Blinkevičiūtės, dar viena priežastis, kodėl ji sunkiai įsivaizduoja bendrą darbą po rinkimų su Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionimis demokratais (TS-LKD), yra ir A. Ramanausko pasisakymai. „Galvoju, kad žmonės, kurie dalyvauja politikoje, <...> turėtų kai kuriais atvejais prilaikyti liežuvį ir ko papuola nešnekėti. <...> Neseniai ir vienas konservatorių atstovas rusakalbius ar rusiškas dainas, filmus žiūrinčius vos ne sudoroti kvietė. Tas skaldymas, tas neapykantos kurstymas niekam naudos neatneša. <...> Po tokių kalbų <...> vargu, ar įmanoma būtų dirbti kartu“, – kalbėjo socialdemokratė.

„Tolerancija ir pagarba žmonėms, nepriklausomai nuo jų tautybės, kalbos ar išpažįstamos religijos, yra sveikos ir grėsmėms atsparios visuomenės pagrindas. Todėl „juokeliai“, kad ir kokia būtų jų autorių intencija, apie vaikų atėmimą ir tėvų sušaudymus – yra nepriimtini iš principo. Rusijos

agresija neturi tapti pretekstu žengti į pavojingą neapykantos teritoriją“, – savo nuomonę apie A. Ramanausko idėjas feisbuke paskelbė Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

Gana griežtai bendrapartiečio žodžius įvertino ir konservatoriai. Seimo vicepirmininkas, senas partietis Jurgis Razma net po A. Ramanausko paaiškinimo, kad jis ne tai turėjo galvoje, buvo griežtas. Anot jo, ši aplinkybė situacijos nekeičia. „Nesvarbu, ką turėjo omeny. Švaistytis tokiais grasinimais žmonėms vis tiek nedera. Gali smerkti jų pažiūras, bet fiziniiais veiksmais grasinti, man atrodo, netinkama. Jau minėjau, kad partijoje geriau apsieiti be tokio nario“, – sakė jis naujienu agentūrai „Elta“.

Ir šįkart teisėsauga nutarė imtis ikiteisminio tyrimo. Įdomu, kuo jis baigsis. Tyrimas pradėtas išnagrinėjus ir įvertinus aštuonių asmenų skundus bei aplinkybių patikslinimo metu surinktą medžiagą. Pasak Generalinės prokuratūros, pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl, įtariama, viešo kurstyimo smurtauti ir fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiais asmenimis dėl jų tautybės ir kalbos.

Vyresni Lietuvos gyventojai gerai prisimena anuos laikus, kai gyvenimas be visur girdimos rusų kalbos buvo neįsivaizduojamas. Mažiau svetimos kalbos buvo provincijoje, ypač rajonuose netoli Lenkijos sienos. Beje, ir šiandien pagal gyventojų tautinę sudėtį Vilkaviškio ir Marijampolės rajonai patys lietuviškiausi. Be abejo, visur į akis lindo ir dvigubi užrašai: gatvių, įstaigų, gamyklų ir kt. pavadinimai.

Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, lietuvių kalba paskelbta valstybine, jai skirtas ypatingas dėmesys. Net ir tokiame kalbų katile kaip Vilnius jau galima buvo apsieiti be svetimos kalbos. Deja, visur ėmė skverbtis kitos užsienio kalbos, daugiausia anglų. Ir nors kalbos puoselėtojai daug syk bandė atkreipti dėmesį, kad nustumtos į pakraščius rusų kalbos vietą spėriai užima anglų kalba, „tikrieji

europiečiai“ ją laikė ir laiko ženklu, kad Lietuva – Europos ir pasaulio dalis. Tad nieko čia blogo.

Lietuvių kalbos padėtis ėmė blogėti, kai šalis tapo ekonomiškai patraukli ir čia ieškoti laimės ėmė važiuoti žmonės iš viso pasaulio. Dabar įprastas vaizdas – Vilniuje matyti ir indų, afrikiečių. Tačiau atvykėliai sudarė palyginti nedidelę gyventojų dalį, nors jau būdavo girdėti skundų, kad lietuviui nepavyksta susikalbėti su tamsaus gymio taksi vairuotoju ar maisto išvežiotu.

Situacija kardinaliai pasikeitė po 2020 m. Baltarusijos prezidento rinkimų ir ypač Rusijai užpuolus Ukrainą 2022 m. Nuo tada į Lietuvą atvyko dešimtys tūkstančių tų šalių gyventojų. Dabar čia gyvena 76 tūkst. ukrainiečių, 62 tūkst. baltarusių, 15 tūkst. rusų, nemažai uzbekų, tadžikų, kazachų, kurie irgi kalba tik rusiškai.

Nors nuo karo pabėgusių ukrainiečių statusas dėl kalbos mokėjimo išskirtinis – jiems duoti 2–3 metai išmokyti atitinkamu lygiu lietuviškai, žmonėms nuo to nėra lengviau, kai prekybos centre dirbantis ukrainietis bando su tavimi kalbėti rusiškai. Tiesa, yra malonių išimčių, kai ukrainietis visai padoriai kalba arba bent bando kalbėti lietuviškai. Į portalo lrytas.lt klausimą „Ar jus trikdo lietuviškai nekalbant aptarnaujantis žmogus?“ 53 proc. pasirinko atsakymą „Žinoma, kad trikdo, – tai nepagarba mūsų šaliai ir kalbai“, o „Man net įdomu su pardavėju susikalbėti kita kalba“ pasakė 3,5 proc.

Tokia padėtis, kai rusų kalba vėl ima skambėti vos ne kiekviename žingsnyje, gausėjant piliečių skundų, kad Lietuvoje negali susikalbėti gimtąja kalba, privertė reaguoti politikus. Seimas priėmė Valstybinės kalbos įstatymo pataisą, kurios įsigalios nuo 2026 m. Pagal jas, Lietuvoje parduodantys prekes ir paslaugas teikiantys juridiniai ir fiziniai asmenys turės užtikrinti tiesioginį gyventojų aptarnavimą valstybine lietuvių kalba Vyriausybės nustatytu lygiu. Išimtys bus taikomos tik tam tikrais atvejais. Aptarnauti klientus lietuvių

kalba nebus reikalaujama iš tų, kurie laikinai parduoda prekes, pvz. mugėse, ir tokia veikla nesiverčia nuolat.

„Manau, kad privalome gerbti tiek savo valstybinę kalbą, tiek savo piliečius. Asmenys, atvykę iš užsienio, aptarnaujantys mūsų piliečius, privalėtų bent minimaliai išmokyti ir kalbėti valstybine kalba. <...> Visiškai nėra sudėtinga čia atvykusiems ukrainiečiams, rusams, baltarusiams ir kitiems bent minimaliai kalbėti mūsų valstybine kalba“, – Seimo TS-LKD frakcijos nario Viliaus Semeškos žodžius perteikė portalas lrytas.lt.

„Be abejonės, Lietuvoje piliečiai turi neginčytiną teisę gauti aptarnavimą valstybine kalba. Juo labiau kad Vyriausybė nustatytų lietuvių kalbos mokėjimo lygį tiems žmonėms, kuriais, kaip žinia, numatytas pakankamai minimalus. Manau, kad įstatymas šiuo atveju yra labai saikingas“, – pataisas palaikė kitas konservatorius Arvydas Anušauskas. Bet parlamentaras Viktoras Pranckietis pataisoms nepritarė, nes, jo manymu, atvažiuavę į Lietuvą gyventi žmonės tokiu sprendimu bus nuteikti priešiška lietuvių kalbos atžvilgiu. „Tapsime baudėjais ir turėsime priešingą reakciją“, – sakė politikas.

Verslo požiūris į įstatymo pataisą nebuvo vienareikšmis. Kaip rašė portalas lrytas.lt, maisto pristatymo paslaugą teikiančios įmonės „Wolt Baltics“ generalinis direktorius Mantas Lomsargis sakė, kad pataisos „turės neigiamą poveikį Lietuvos ekonomikai, jos konkurencingumui ir verslo aplinkai“. Anot jo, kurjeriai-partneriai užtikrina tik užsakymų pristatymą, o už bendravimą su klientais lietuvių kalba atsakingas Klientų aptarnavimo skyrius.

Tuo tarpu prekybininkai sakė, kad jiems Kalbos įstatymo pataisos didelės įtakos neturės. Tai pažymėjo prekybos tinklo „Iki“ atstovė Gintarė Kitovė: „Prekybos tinkle dirba beveik 5 500 darbuotojų, iš kurių apie 200 yra užsienio piliečiai, kurie dirba tinklui priklausančiose parduotuvėse ir lietuvių kalbos dar tik mokosi.“